

TARTU ÜLIKOOL
FILOSOOFIATEADUSKOND
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT
EESTI KEELE OSAKOND

Kati Käpp

MINISTEERIUMITE PRESSITEADETE KEELE VASTAVUS
SELGE KEELE PÕHIMÕTETELE. 2013. AASTA NOVEMBRI NÄIDE

Magistritöö

Juhendajad Katrin Hallik ja Katrin Kern

TARTU 2014

SISUKORD

Sissejuhatus	3
1. Pressiteade	5
1.1. Pressiteade kui osa avalikust teabest	5
1.2. Pressiteade kui uudise allikas	6
1.3. Pressiteade kui žanr. Avaliku suhtlemise diskursus	8
1.4. Pressiteate esimene lugeja – ajakirjanik	11
2. Selge keel – milleks?	14
2.1. Selge keel ja seadusekeel ehk kes peab seadustest aru saama?	18
2.2. Selge keele põhimõtted	20
3. Uurimisküsimused ja hüpoteesid	24
4. Uurimismetoodika ja valim	25
4.1. Uurimismetoodika	25
4.2. Valim	28
4.3. Küsitlus	28
5. Empiiriliste tulemuste esitus	30
5.1. Konkreetne sõnum	30
5.2. Lausetasand	40
5.3. Erialaterminid	46
5.4. Muu	48
5.5. Pressiteadete analüüsi kokkuvõte	52
5.6. Küsitluse tulemused	53
5.6.1. Vastajad	53
5.6.2. Eelnev kokkupuude pressiteadetega	54
5.6.3. Keele-eelistused	56
5.6.4. Küsitluse kokkuvõte	59
Kokkuvõte	60
Summary	63
Kirjandus	66
Lisa 1. Ministeeriumite pressiteadete loetelu (11.–30.11.2013)	71
Lisa 2. Küsitluskava	86

Sissejuhatus

Uurin magistritöös ministeeriumite pressiteadete keelt selge keele põhimõtete toel. Töö eesmärk ja peamine uurimisküsimus on selgitada välja need keelelised tarindid, mis põhjustavad lugejale pressiteate mõistmisel enim raskusi. Nii töö teoreetilises kui ka analüütilises osas puudutan pressiteadete sõnavara, lause- ja üldstruktuuri, aga seda vaid nii palju, kui need on lugejale teksti mõistmisel probleemiks.

Selgekeelne tekst on see, mis seab teabe edastamisel fookusesse lugeja. Teabe edastamine on selge ainult siis, kui inimesed, kellele tekst mõeldud on

- leiavad tekstist endale vajaliku,
- saavad leitud aru ja
- tegutsevad vastavalt

kulutades selleks aega ja jõupingutusi sel määral, kui neile vajalik tundub. (Redish, 2014)

Ministeeriumi pressiteade on mõeldud avalikkuse teavitamiseks. Kodanikud tahavad teada, millega riik tegeleb ja kuidas see tegevus nende igapäevaelu mõjutab. Teisalt on riigiasutustel ka kohustus inimesi oma tegevusest informeerida. Pressiteadet võib vaadelda kui üht avaliku võimu teostamise vahendit, millega saavutatakse valitsemise läbipaistvus. Kodaniku ja riigi vahel on info enamasti jaotunud ebaühtlaselt. Pressiteade on ka see vahend, mille abil saab seda asümmeetriat vähendada. Kui riigiasutuse saadetak teave jääb kodanikule arusaamatuks, jääb arusaamatuks ja kaugeks ka asutuse tegevus. Nii ei olegi midagi imestada, et tihti on inimeste hinnangutes riigiasutused neist kaugenunud.

Kui veerand Euroopa Liidu täiskasvanud elanikest ei suuda kirjalikku teksti igapäevaselt edukalt kasutada, siis tähendab see, et koostatud tekstid ei täida oma eesmärki. Paremal juhul kehitavad inimesed segase keelekasutusega teksti lugedes lihtsalt õlgu, halvimal juhul aga kirjutavad näiteks alla lepingule, mille sisu jääb neile mõistmatuks. (Hallik, 2011)

Keskendun oma töös ministeeriumite kui avaliku sektori asutuste pressiteadetele ja analüüsin nende teadete vastavust selge keele põhimõtetele. Avaliku sektori asutuste pressiteated on mõeldud arusaamiseks kõigile inimestele, mitte kitsale spetsialistide ringile. Kuigi pressiteate esimene vastuvõtja on ajakirjanik, ootab ka tema sellist materjali, mida saaks parimal juhul toimetamata avaldada (vt nt Kase, 2011). Aune Past lisab, et pressiteade peab olema faktitäpne, lühike ja asjalik. Samuti peab info olema oluline väljaandele, kuhu see lähetatakse, sest toimetajaid ei ole mõtet uputada infoga, mida nad ei saa kasutada. (Past, 2005)

Töö teoreetilises osas tutvustan esmalt pressiteadet kui osa avalikust teabest, seejärel annan ülevaate pressiteate diskursusest ja žanrikuuluvusest. Ajakirjanike ootusi pressiteadetele on uurinud magistritöodes Karin Kase ja Ene Veiksaar-Kutti, kuid pressiteadete keelt mulle teadaolevalt enne põhjalikumalt uuritud ei ole.

Töö teoreetiline osa jätkub selge keele olemuse ja põhimõtete selgitamisega, tutvustan oma töös ka teiste riikide selge keele kogemust. Samuti tuleb juttu selge keele võimalikkusest õigusvaldkonnas, kuna tihti saab keeruline sõnastus ja lausekonstruktsioon alguse just õigusaktidest ja juristide keelekasutusest.

Töö empiirilises osas uurin ministeeriumite pressiteateid ajavahemikus 11.–30. november 2013. Kokku saatsid ministeeriumid sel perioodil 141 avalikkusele mõeldud pressiteadet, mille võtsin empiirilise materjali aluseks. Tööl on ka teine empiiriline osa, kus inimesed said vastata küsitlusele, millist sõnastust nad pressiteadetes eelistasid. Küsitlusele vastas 120 inimest.

Minu töö tulemusena selgub, milliste selge keele põhimõtete vastu enim eksitakse ja mis enim takistab lugejal teksti mõistmist.

1. Pressiteade

1.1. Pressiteade kui osa avalikust teabest

Pressiteade on üks osa avaliku teabe korraldamisest ja ministeeriumid riigiasutustena on kohustatud oma tegevusest avalikkust teavitama. Avaliku teabe seaduses on loetelu asjadest, mille kohta käiv teave tuleb avalikustada (AvTS § 28). Loetelu algab riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuste üldistava majandusstatistika ja -proгноosidega ning lõpeb muu teabe ja dokumentidega, mille avalikustamise kohustus on sätestatud välislepingus, seaduses või selle alusel vastuvõetud õigusaktis või mida teabevaldaja peab vajalikuks avalikustada. Sinna vahele mahuvad nii ministri määruste eelnõud koos seletuskirjadega, andmed riigieelarve tulude laekumise kohta kui ka avalike ürituste kavad ja riigi- või kohaliku omavalitsuse asutuse tellitud uuringud ja analüüsid. (AvTS)

Teabe avalikustamise viisidena näeb avaliku teabe seadus ette nii veebilehte kui ka avalikustamist tele- või raadioprogrammis või trükiajakirjanduses (AvTS §29). Seaduses on märgitud ka võimalus, et avalikustamist vajav dokument pannakse üldiseks tutvumiseks välja kohalikus omavalitsuses või rahvaraamatukogus. § 30 kohustab teabevaldajat avalikustama teabe viisil, mis tagab selle jõudmise võimalikult kiiresti igaheni, kes teavet vajab. On kujunenud tavaks, et teabevaldaja kasutab oma teabe avalikustamiseks pigem veebilehte ja meediakanaleid (sh ka elektroonilise meedia kanaleid), kuna Eestis kasutab 16–74-aastastest elanikest info saamiseks internetti 79%¹.

Ministeeriumid töötavad avalikkuse huvides, nii et teabe avalikustamine on ministeeriumile seadusega pandud kohustus ja osa kommunikatsioonist. Kommunikatsioon tähendab, et valitsus suhtleb avalikkusega ning arvestab oma tegevuses kodanike seisukohtadega (Valitsus... 2011).

¹ www.statistikaamet.ee.

Valitsusasutuse kommunikatsiooni käsiraamat ütleb ka, et avalikkusega suhtlemine on valitsusasutuse juhtimise oluline osa, seega peab pressiesindaja algusest peale olema otsuste tegemise juures ning vajadusel selles osalema (Valitsus...2011). Pressiesindaja tööülesannetena märgitakse käsiraamatus kolme tegevust, millest üks on pressiteate koostamine. Pressiteate keele kohta ütleb käsiraamat, et see peab olema lihtne ja korrektne, see ei tohi sisaldada kantseliiti, lühendeid, selgitamata detaile ega klišeesisid. Samuti on öeldud, et pressiteate laused ja lõigud peavad olema lühikesed, et ajakirjanik saaks kiiresti otsustada teates esitatu olulisuse üle (Valitsus...2011).

Pressiteade sünnib mitme kirjutaja koostöös. Konkreetse teksti võib küll kokku panna üks inimene (pressiesindaja, kommunikatsioonijuht, pressisekretär vms), kuid ta toetub mitmele allikale. Selleks võib olla näiteks ministri või osakonnajuhataja kõne või arvamused. Samuti võib osa tekstist pärineda teistest tekstidest, nt mõni Euroopa Liidu tekst, ministeeriumi või valitsuse tegevuskava, seadus või selle seletuskiri, otsus, uuring jne.

1.2. Pressiteade kui uudise allikas

Pressiesindajad koostavad pressiteateid eesmärgiga, et need leiaksid suurt kõlapinda. Pressiteate mõju suureneb oluliselt, kui ajakirjandus teeb teate põhjal uudise. Pressiteate eksisteerimise ainus eesmärk on olla tsiteeritud uudiskanalites nii täpselt, kui võimalik, eelistatuna sõna-sõnalt, väidab Geert Jacobs (Lassen, 2006). Aune Pasti järgi on pressiteade pressikonverentsi ja diskussiooni kõrval otsetee meedia tähelepanu saavutamiseks (Past, 2005).

Kuna pressiteate eesmärk on saada uudiseks, siis kehtivad pressiteatele uudisega sarnased nõuded. Hennoste on uudise kriteeriumitena loetlenud

- mõju inimeste elule,
- ebatavalised või ootamatud situatsioonid,
- seotus tuntud tegelastega,
- konflikti olemasolu,

- geograafiline või emotsionaalne lähedus,
- värskus ja päevakajalisus (Hennoste, 2000).

Ka pressiteate ülesehitus on sarnane uudise omaga. Avalõigus avaldatakse kõige olulisem teave ehk siis teate teema, sündmuse toimumise aeg ja koht ning miks on see lugu oluline. Järgnevates lõikudes laiendatakse teemat ning esitatakse detaile väheneva olulisuse järjekorras. Kõige ebaolulisem jääb teate lõppu. Nagu hea uudis, vastab pressiteade küsimustele: kes, mida, millal, kus, miks ja kuidas (Valitsus...2011). Ka Past rõhutab pressiteate esimese lõigu olulisust, öeldes, et ajakirjanik, kellel on vähe aega asja uurida, peab alguslõigust saama kõik olulise kätte. Lähetatav info peab olema väljaande oluline, faktitäpne, lühike ja asjalik – ei ole mõtet uputada toimetajaid infoga, mida nad ei saa kasutada. (Past, 2005)

Pressiteade on osa allikameediast. Denis McQuail toob oma massikommunikatsiooniteoorias välja, et Ericson jt (1987) on lausa eraldi määratlenud allikameedia kategooria, mille alla kuuluvad organisatsioonid tegelevad põhiliselt ajakirjanike varustamisega otsitava infoga. Allikameedia kategooriasse kuuluvad pressikonverentsid, pressiteated, suhtekorraldus jms. Lisaks sellele kogub meedia pidevalt ise materjali nii igapäevaselt kui teatud sündmuste puhul, tehes otseseid vaatlusi, hankides informatsiooni ja fikseerides toimuvat. (McQuail, 2000)

Allikameediaga kaasneb McQuaili hinnangul assimileerumise probleem: meedia ja väliste kommunikaatorite huvid kattuvad, nii et teatud tegelaste või institutsioonide huvides saab info summutada või sellega manipuleerida (McQuail, 2000).

Varasemate uuringute kohaselt, mis kajastavad trüki-, tele-ja raadiouudiseid, põhineb üle poole uudistest pressiinfol (Erjavec, 2005; Lewis, William ja Franklin, 2008, viidatud läbi Kase, 2011). Eesti veebitoimetajate ajakirjanduslikke praktikaid oma magistritöös uurides jõudis Karin Kase järeldusele, et Eesti kahes suuremas veebiväljaandes on peamiseks allikaks teiste väljaannete uudised, mida refereeritakse üle 50% ulatuses, ning pressiinfot kasutavad allikana 25–30% uudistest (Kase, 2011). Veel selgus veebiajakirjanike uuringust, et kokku saatsid erinevad organisatsioonid uuringu läbiviimise päeval välja 182 erinevat pressiteadet, millest 64 pärines avalikust

sektorist, ja kõige rohkem avaldatigi just avaliku sektori asutuste pressiteateid – üle 30% saadetud pressiteadetest said veebiväljaannetes uudised. (Kase, 2011)

Uudiste ja pressiteadete võrdlev tekstianalüüs näitas, et 49-st pressiteatel põhinevast uudisest 33 (67%) olid avaldatud kas praktiliselt muutmata kujul (13) või neid oli muudetud vähe (20), rohkem oli toimetatud 16 pressiteadet, neist 9 puhul oli näha tugevat toimetajatööd. Enamasti sõnastati ümber pikki ja arusaamatuid lõike ning pikki, kantseliitlikke ja kohmakaid tsitaate. Samuti töid ajakirjanikud välja, et sooviksid näha oma postkastis selgelt sõnastatud ja hästi struktureeritud pressiteateid, mida saaks ilma toimetamata kohe uudisena kasutada. (Kase, 2011) Teleuudiste toimetuse küsitlus näitas, et pressinfo kasutatakse sõltuvalt päevast samuti keskmiselt 30%. (Veiksaar-Kutti, 2006)

Eelnev tähendab, et uudise tekst on väga sageli ametnike loodud, kuna suur osa pressiteadete tekstidest avaldatakse muutmata kujul uudisena. See suurendab pressiteate koostaja vastutust saata välja selline tekst, mille ajakirjanik või toimetaja kohe avaldada saab. Pressiteate koostaja võib ju loota sellele, et ajakirjanik küsib lisa, kui talle midagi arusaamatuks jääb, kuid toimetuste töötempo tõttu seda pigem ei juhtu. Nii võibki ajakirjanik teate kõrvale jätta, kui see on näiteks segaselt sõnastatud. Ajakirjaniku rollist pressiteate vastuvõtjana tuleb täpsemalt juttu edaspidi.

1.3. Pressiteade kui žanr. Avaliku suhtlemise diskursus

Eelmisest peatükist selgus, et ideaaljuhul on pressiteade aluseks uudistekstile, mis tähendab, et pressiteate tekst peab olema koostatud uudise kriteeriume silmas pidades. Ka pressiteate kirjutamise juhendid viitavad uudise kriteeriumitele (vt nt Valitsus... 2011). Seetõttu analüüsin selles peatükis nii pressiteate kui ka uudise žanri.

Kõige üldisemalt eristatakse keelekasutusvaldkondade järgi argikeelt, ilukirjanduskeelt ja tarbekeelt. Nii ajakirjandus-, ameti- kui ka teaduskeel on tarbekeel, igaühel neist on veel hulgaliselt alaliike. Tarbetekstiiliigid on näiteks uudis, artikkel, retsensioon. (Kasik, 2007)

Fairclough'i käsitus diskursusest põhineb oletusel, et keel on ühiskonna lahutamatu osa ja seotud teiste ühiskonna osadega, nii et ühiskonnauuringud peavad alati arvestama ka keelega. Fairclough on oma lähenemises püüdnud ületada lõhet ühiskonna- ja keeleteooriate vahel, kus ühiskonnateoreetikud ei kipu hõlmama oma uuringutesse keelt ja vastupidi. (Fairclough, 2003)

Kui diskursusest räägitakse seoses kirjaliku keelekasutusega, siis hõlmab see peale konkreetse teksti ka selle kommunikatiivseid eesmärgi kõnealusel sotsiaalses kollektiivis. Kuid diskursuse all mõeldakse ka mingi valdkonna või teemaga seotud tekstihulka. (Kasik, 2007)

Žanr ehk tekstiliik on teatud olukorras harjumuspärane keelekasutusviis, millega konstrueeritakse sotsiaalseid tavasid. Žanrid on kultuurisidusad keelekasutusviisid, nad on aja jooksul ühiskondlike suhete baasil kujunenud ja kujundavad ise neid suhteid. (Kasik, 2008) Kasik ütleb veel, et ei ole olemas mingit üldist žanrite loendit just sel põhjusel, et žanriteks nimetatavatel tekstiliikidel ei ole universaalset, otseste keelekasutuse eesmärkidega seotud alust, vaid need on seotud meie tavade ja harjumustega (Kasik, 2007).

McQuaili järgi tähendab žanr üldises käibes teatud teksti laadi või tüüpi ja seda mõistet kasutatakse mis tahes kultuuritoote selgelt eristava kategooria tähistamiseks. Žanri võib vaadelda praktilise vahendina, mis aitab massimeedial pidevalt ja efektiivselt pakkuda sihtauditooriumi ootustele vastavaid tooteid. (McQuail, 2000) John Swalesi käsitluses on žanr kommunikatiivsete sündmuste grupp ja selle liikmetel on samad kommunikatiivsed eesmärgid. Lisaks kommunikatiivsetele sündmustele iseloomustab žanri veel sarnane struktuur, stiil, sisu ja sihtrühm ehk publik. Swales ütleb, et näiteks uudis on tekst, millel on mitu kommunikatiivset eesmärki. Uudise peamine mõte on hoida oma auditoorium kursis sellega, mis maailmas toimub. Kuid samas võib uudis mõjutada inimese arvamust, korraldada inimeste käitumist (nt hädaohu korral) või näidata väljaande omanikku heas valguses. (Swales, 1990)

Pressiteade on institutsionaalne tekst. See on tekst, mille vastuvõtja on organisatsioon ja mille kirjutaja on samuti institutsionaalses rollis. Pressiteate koostamises osaleb

tavaliselt rohkem kui üks inimene (peale pressiesindaja näiteks mõni ametnik), kuid institutsionaalseks teeb teksti see, et need inimesed kirjutavad organisatsiooni nimel, mitte enda nimel. Inimese nimi ja kontaktid pressiteates viitavad inimese rollile organisatsioonis. Samamoodi on organisatsiooni (väljaande, meediakanali) esindaja ajakirjanik või toimetaja, kellele teade saadetakse. (Kankaanpää 2006)

On autoreid, kes räägivad lausa spetsiifilisest institutsioonikeelest, mis on seotud institutsiooni tegemistega (Sarangi ja Roberts, 1999). Lisaks institutsioonikeelele eristatakse ametikeelt, mis on seotud ametnike keelekasutusega nende eriala puudutavates küsimustes. Institutsioonikeeleks peetakse organisatsiooni juhtkonna ja avalikkusega suhtlemise keelt. Töökohtade keelekasutuse uuringutes on tulnud välja ameti- ja institutsioonikeele ühised jooned ja erinevate diskursuste kooseksisteerimine, aga ennekõike institutsioonikeele domineerimine ametikeele üle. Kuigi teavitav tekst liigitatakse institutsioonikeeleks, on selles näha ka ametikeelele iseloomulikku keelekasutust. (Sarangi ja Roberts 1999)

Pressiteade kannab erinevaid retoorilisi eesmärke ja esindab erinevaid žanre (Lassen, 2006). Inger Lasseni hinnangul võib pressiteadet vaadata eraldi žanrina tekstuaalsuse põhjal, kuid mitte sisu ja retooriliste eesmärkide põhjal, seetõttu on tema meelest tegemist meediakanaliga. Pressiteateid identifitseeritakse žanrina üksnes korduvate tekstimustrite põhjal, mis moodustavad teksti vormilise külje, kuid selle kaudu ei avane teksti sisu ja seega ka selle kommunikatiivne eesmärk. Pressiteated on kirjutatud väga erineval eesmärgil (nt reklaamimine, seisukoha väljendamine, hinnangu andmine), mistõttu võib pressiteadet vaadelda žanrina vaid väga abstraktsel tasandil. Erinevad koolkonnad ongi jõudnud üksmeelele selles osas, et žanr on abstraktne, sotsiaalselt äratuntav viis keele kasutamiseks. (Lassen 2006)

Viimaste aegade suurim muutus on toimunud seoses internetiga, sest kõigil on võimalus oma pressiteade üles panna kodulehele. Kuni interneti tulekuni valitses ajakirjanike ja pressiteadete kirjutajate vahel omamoodi side. Nüüd on igalühel enneolematu vabadus

kirjutada pressiteatesse seda, mida ta soovib, avaldada see oma kodulehel ja ajakirjaniku arvamus ei ole enam ainutähtis. (Lassen 2006)

1.4. Pressiteate esimene lugeja – ajakirjanik

Pressiteade võib küll olla koostatud uudise kriteeriumite järgi, kuid see ei kindlusta veel, et pressiteatest saab uudis mõnes ajakirjandusväljaandes. Selles protsessis mängib rolli veel ka ajakirjanik/toimetaja, kes teeb pressiteadete hulgast valiku ning otsustab, millisest teatest saab uudis ja millisest mitte. Nii on Marju Lauristin ja Peeter Vihalemm nimetanud oma massikommunikatsiooniteoorias, et teadete vastuvõtu protsessis on määrav tähendus isiksuslikul mõjul. (Lauristin ja Vihalemm, 1980)

Soomes pressiteateid uurinud Salli Kankaanpää märgib oma doktoritöös, et pressiteade on mõeldud kahele lugejaskonnale: meediakanalile ja seda esindavale ajakirjanikule/toimetajale ning meediakanali auditooriumile. Nende positsioon on erinev, sest meediakanali võimuses on otsustada, kas pressiteadet loeb veel keegi. Seega vajavad pressiteated meediakanalit ning teated on mõeldud nii tavakodanikule kui ka professionaalsele ajakirjanikule. (Kankaanpää 2006)

Kui pressiteate eesmärk on pääseda uudisvoogu, siis peaks teade olema kirjutatud ajakirjanikku silmas pidades. See tähendab, et pressiteatesse tuleb kirja panna faktid ja vajalikud arvud, mis tõendavad lugejale teate mõju ja olulisust. Euroopa Komisjon soovib oma pressiteate kirjutamise juhendis kasutada uudise ülesehitust põhjusel, et suure tõenäosusega ei ole ajakirjanik valdkonna spetsialist, seega ei ole tal neid teadmisi, mis on teate saatjal. (Guidelines... 2013)

Ka Yongmin Yoon (2005) kirjeldab oma uurimuses mudelit, mis näitab, kuidas meediassepäas sõltub sellest, millist allikat ajakirjanikud peavad legitiimseks (viidatud läbi Veiksaar-Kutti, 2006). Allikate endi professionaalsusest sõltub siin palju ehk et mida rohkem allika informatsioon toetab ajakirjanikku tema töös, seda suurem on tõenäosus, et selle allika teave saab kajastuse.

Yoon tõestab uurimuses, et ajakirjanikud peavad legitiimseks allikat, kellega neil on positiivsed kokkupuuted, sest ajakirjanikud annavad allikale enne kasutamist hinnangu, autoriteedid on siin eelisseisundis. Teiseks – allikale tulevad kasuks ja muudavad ta mõjukamaks PR-teadmised ja -kogemused. See aitab saavutada sõnumile suuremat mõju läbi meedia ning võimaldab saada ulatuslikumaid meediakajastusi. Mida suuremad on allika PR-kogemused, seda legitiimsemaks ajakirjanikud allikat peavad. (Veiksaar-Kutti 2006)

Veiksaar-Kutti rõhutab oma magistritöös, et vormistusel on teate vastuvõtus täita väga suur roll. Valikusõelast ei pääse läbi näiteks pikad ja segased tekstid, millel puudub huvitav pealkiri ja kokkuvõtlik teemapüstitus, millele tahetakse ajakirjanike tähelepanu juhtida. (Veiksaar-Kutti 2006)

Kase intervjuudest ja vaatlustest selgus, et ajakirjanikud vaatavad pressiinfot saades esmalt selle pealkirja ja saatjat ning et on olemas asutusi, kelle pressiteadetele pööratakse rohkem tähelepanu kui teiste saatjate omadele. Nagu üks ajakirjanik ise põhjendab: “Kui ministeerium saadab välja pressiteate, siis on oluliselt suurem tõenäosus, et see läheb sisse, kui siis, kui selle saadab mõni kolmanda sektori organisatsioon, sest see puudutab lihtsalt rohkemaid inimesi.” Samas toodi intervjuudes välja, et lõplikus otsuses ei ole siiski määrav niivõrd pressiinfo saatja, vaid pigem materjali uudislikkus. (Kase, 2011)

Avaliku sektori ja teiste suurte organisatsioonide eeliseks on asutuses töötavad professionaalsed pressiesindajad, kelle välja saadetavate teadete tase on kõrgem kui kolmanda sektori pressiteadete oma (Kase, 2011). Kase leidis, et see kattub ka Lewise, Williami ja Franklini (2008) tulemustega, mille kohaselt on pressimaterjali tootmisel eelisseisus era-ja riigisektor, kes on võimeline tootma tugevat PR-materjali. (Kase, 2011)

Mõnes sfääris on uudistemeedia ja allikate assimilatsioon peaaegu täielik, ütleb McQuail ja nimetab kolme põhilise näitena poliitika, riigivalitsemise ja kohtuvõimu. Poliitikute või ametnike ja meedia vahel on sageli suuremal või vähemal määral

institutsionaalne kokkumänguline suhe, mis ei pea tingimata olema manipuleeriva eesmärgiga (Whale 1969; Tunstall 1970; Sigal 1973, viidatud läbi McQuaili, 2000).

Näiteks avastas Baerns (1987) oma uurimuses, et Saksa väljaandes Land põhinesid poliitilised kajastused valdavalt ametlikel pressiteadetel ja pressikonverentsidel. Ilmselt ei ole see erand, peegeldades samas fakti, et ajakirjanikud erinevad üksteisest selles suhtes, kui palju nad teatud uudiste puhul toetuvad ametlikele või bürokraatlikele allikatele (vt Fishman 1980, viidatud läbi McQuaili, 2000).

Veiksaar-Kutti tsiteerib oma magistritöös TV3 uudiste päevatoimetaja vastust küsimusele “Milline pressiteade rändab kohe prügikasti?": *„Igav pressiteade, täis kantseleiti, no näiteks et seda ja teist on vaja tõhustada, täiustada, parandada ... või kui mingi arvujada, numbririda sulle esimeses lauses vastu vaatab. Või kui tekst on liiga pikk ja liigendamata, et sa võid selle küll diagonaalis läbi lugeda, kuid pointi ei leia.“* Ta väidab oma töös, et mida paremini eristub pressiteade teistest omalaadsetest, seda suurem on tõenäosus, et seda märgatakse. Kuna uudistetoimetusse saabuvate pressiteadete maht on väga suur, on eelis neil, mis suudavad filtreerijate tähelepanu äratada. Tähelepanu võitmiseks rõhutakse erakordsusele nii sisus kui vormis. (Veiksaar-Kutti, 2006)

2. Selge keel – milleks?

Eelmises peatükis rõhutasid paljud autorid selge keele ja selge väljendusviisi olulisust pressiteadetes (vt nt Veiksaar-Kutti, 2006, Past, 2005), et teate sõnum inimeseni jõuaks. Selge keel (ingl k *plain language*) on lugejat silmas pidav keel. Selles peatükis annan ülevaate selgest keelest: mis see on, kus ja kuidas seda kasutada saab, millised on selge keele uuringud ja mida on teistes riikides tehtud, et tekstid selgemad oleksid. Juttu tuleb ka sellest, miks mõnel juhul kasutatakse arusaamatut keelt taotluslikult ja kas on mõni valdkond, kus ei saa selget keelt kasutada.

Katrin Hallik ütleb, et selge keel on selline keel, mis on ühiskondlikus keelekasutuses keskmisele inimesele arusaadav. See on lugejakeskne keel, kust on eemaldatud kõik ebavajalik keerukus, kuid alles on jäetud stiil. Hallik viitab ka sellele, et selgekeelset teksti peetakse sageli lihtsustatuks või väheväärtuslikuks ning unustatakse keelelise suhtluse tegelik eesmärk – vajame suhtluses eelkõige seda, et meie sõnum kohale jõuaks ja oodatud tulemuse kaasa tooks. Seega nõuab selge teksti kirjutamine sõnumi täpset läbimõtlemist ja teksti lihvimist. (Hallik 2011)

Rahvusvaheline Selge Keele Assotsiatsioon (Plain Language Association International – PLAIN) ütleb, et selge keele eesmärk on täita lugeja vajadusi. Lugeja peab aru saama informatsioonist, mis on tema jaoks oluline. Selge keel on arusaadav keel. Arusaadavuse üle saab otsustada ainult lugeja (PLAIN...).

Šoti parlamendi juures tegutseb nõuandev kogu, kes vastutab selge keele eest Šoti seadustes. Nemad on selget keelt defineerinud kui keelt, mis on vahetu ja otsekohene, ja mille ülesanne on anda lugejale sõnum edasi selgelt, mõjusalt ja ilma liigse vahuta. (Šoti... 2006) Ka Ameerika Ühendriikide kogemus räägib sellest, et selge keele meetodid aitavad lugejal saavutada soovitud – leida vajalikku infot, sellest aru saada ning seda rakendada (Schraver, 2012).

Flaami valitsus kirjutab oma teabepoliitikast nii: „Valitsuse teave peab olema arusaadav kõigile elanikkonna rühmadele. Seetõttu peab meie tegevus olema mõistetav ka

erivajadustega inimestele. Mis on hea väheste oskustega lugejale, on enamasti hea ka laiemale üldsusele.“ (Nicolay, 2012)

Segane keel ei pruugi tekitada probleeme inimeste omavahelises suhtluses, küll aga on tavainimesele tihti raskesti mõistetav see keel, mida kasutavad riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutused, nt ministeeriumid, valla- ja linnavalitsused, ametid jne. Seda põhjusel, et nimetat asutuste ametikeel jõuab tihti ka avalikkuse ette ning tavainimesel on sellest raske aru saada, kui tal puuduvad erialased teadmised (Sarangi ja Roberts 1999).

Soome Ametikeelekomitee lähtus sellest, et ametikeel peab olema arusaadav ja seetõttu sarnanema üldkeelega. Kuigi ametikeel ja seaduste keel on oskuskeeled, oli komitee veendunud, et ka õigusloomes peab püüdma kirjutada tekste, mis sarnanevad üldkeelega. Üldkeelest erinevate joontena toodi välja tavalisele lugejale tundmatud sõnad, pikad laused ja keeruline lauseehitus ning tekstide mitmetähenduslikkus, mida võib mõjutada näiteks püüe kompromissivormi poole. Komitee arvamused põhinesid peale praktiliste kogemuste ka mälutegevuse uuringu tulemustel. Tulemuste kohaselt käsitleb inimese lühimälu korraga 5–10 sõna, mis peavad moodustama mingisuguse mõtestatud terviku, selleks et tekstist oleks võimalik ladusalt aru saada. (Piehl, 2012)

Soome Kodumaa Keelte Keskuse teadur Aino Piehl leiab, et spetsialistid ei oska sageli mõelda, et asju saab asjatundlikult öelda ka teistmoodi kui ainult erialakeelt kasutades. Peale selle kasutavad ametnikud oma tekstides kindluse mõttes otse seadustekstidest võetud väljendeid ega räägi sellest, kuidas seadust rakendatakse just kõne all oleva juhtumi puhul. Ametnikel ja seadusandjal ei ole võib-olla ka piisavalt infot selle kohta, milline kirjutusviis oleks arusaadav lugejale, kes ei orienteeru nende kitsal erialal. (Piehl, 2012)

Riigiasutuste kasutatava keele läbinähtavus on osa demokraatia toimimisest, kuna riigijuhtimise kvaliteet avaldab mõju kodanike käitumisele (Document... 2013). Sest kui kodanik ei saa aru sellest, mida riik oma asutuste kaudu ütleb, võib tekkida võõrandumine. Portugali selge keele eest seisjad juhivadki tähelepanu asjaolule, et kui lugeja ei saa riigiasutuse teabest aru, siis see mitte üksnes ei suurenda lõhet tavainimeste

ja võimuesindajate vahel, vaid toob ühiskonnas kaasa ka tõsise kõrvalejäämise probleemi. (Fisher-Martins, 2012). Seega saavad selgetest ja arusaadavatest tekstidest kasu kogu haldussüsteem ja laiemalt terve ühiskond, mitte ainult nn asjatundmatud kodanikud. Keel on enamiku ametnike tähtsaim töövahend: ilma keeleta ei ole seadust ega õigust ja ilma nendeta ei ole ka valitsemist. (Piehl, 2012)

Võib ju mõelda, et ametkondade sees võivad ametnikud kasutada keelt, millest tavainimesel on keeruline aru saada, kuid Hille Saluäär viitab, et ka need puhtametkonnasisesed tekstid jõuavad avalikkuse ette kaudselt näiteks mõne ettekande kaudu, mis avaldatakse pressiteates ja seejärel ajalehes (Saluäär, 2005)

Võõrandumine on demokraatlikus ühiskonnas tõsine probleem, kuid suure osa meie ümber keerlevast informatsioonist peame lihtsalt teadmiseks võtma. Me ei pea hakkama sellega seoses kuidagi tegutsema. Kuid igapäevaelus tuleb palju ette ka selliseid olukordi, kus teksti mõistmises seisab kinni näiteks meie (rahaline) heaolu. (Laenu)lepingut sõlmides on oluline mõista selle sisu, sest lepingut allkirjastades võtame endale (rahalise) kohustuse. Itaalia jurist ja tarkvaraarendaja Valentino Spataro ütleb, et selgekeelne leping aitab leida kokkuleppe, kuid keeruline leping peab sageli silmas ainult ühe poole kasu. (Spataro, 2012)

Ameerikas kirjutas New Yorgi Citibank 1970-ndatel ümber oma lepingud, mis sõlmiti tarbijalaenu soovivate kodanikega. Lepingud kirjutati selges keeles ja pärast seda leidsid panga juristid, et nad veetsid vähem aega väiksemates kohtuvaidlustes, millega püütakse sisse kasseerida halbu laene. Vähem aega kulus ka klientide lepinguid ja vorme puudutavatele küsimustele vastamiseks. Lisaks sellele, et kliendilepingute ümberkirjutamine tõi pangale hea maine juristide ja selge keele kogukonna silmis, põhjustas see ka turuosa suurenemise tarbijasuhete paranemise kaudu. (Schrive, 2012)

Soome selge keele spetsialistid juhivad tähelepanu sellele, et raskesti arusaadavad tekstid võivad küll olla veatud grammatika ja ortograafia poolest, kuid tähelepanu tuleb pöörata ka teksti sisule, informatsiooni liigendusele ja sellele, millise seisukoha võtab tekst lugeja suhtes, milliseid sõnu ja lausestruktuure on kasutatud lugejani jõudmiseks (Piehl, 2012).

Seega ei piisa ainult loetavuse parandamisest, et tekst oleks arusaadav. Tekst on raskesti loetav, kui selles on arhailine või harvaesinev mõiste, liiga pikad laused, mis sisaldavad mitmeid kõrvallauseid vms. Loetavus on küll oluline, kuid teksti mõistmiseks alati sellest ei piisa. Arusaadavus on teksti kvalitatiivne omadus, mis hõlmab teksti loogilist ja kontseptuaalset ülesehitust. See tähendab, et tekst on paremini mõistetav, kui edasi antav teave on konkreetne. (Document... 2013)

Kas riigiasutuste segane keel võib olla taotluslik? Kui tekst ei ole segane mitte seepärast, et kirjutaja ei oska teistmoodi ennast väljenda, vaid ta väljendab ennast meelega segaselt? Euroopa Komisjoni avaliku halduse ja rahvusvaheliste organisatsioonide uuringus leiti, et kuna riigiasutused muutuvad aeglaselt, ei pruugi ka keelelised muudatused seal väga kiiresti kanda kinnitada. Aga teiseks kasutavad riigiasutused mõnikord ka teadlikult keelt, millest on raske aru saada. Ähmasusega soovitakse võib-olla kaitsta asutust või mingit konkreetset teemat. Tihti on viletsa keelekasutuse põhjus ka halb planeerimine, kuna selleks ei ole lihtsalt aega. (Document... 2013)

Ka Saluäär leiab, et udune sõnastus on abiks keeruliste otsuste kirjapanemisel. Mida ebaselgem on sõnastus, seda lihtsam on eri seisukohtade kaitsjail öelda, et just nende arvamus on peale jäänud. (Saluäär, 2005)

Kasik ütleb, et kui uudistes ja sõnumites saab tavaks sündmusi ja nende osalisi kirjeldades regulaarselt jätta esile toomata tegija ja vastutaja roll, siis on võimalik näha selliseid valikuid ideoloogiliste tähendustena. Sellistes tekstides näeme, kuidas agendi tulemuslik tegevus (keegi teeb midagi) võidakse grammatiliste vahenditega muuta seisundiks, olukorrakirjelduseks. Kui tegijate vastutust ei taheta välja tuua, kirjeldatakse sündmusi iseenesest toimuvatena. Selleks kasutatakse nominaliseerimist ja passiveerimist. Nii leiabki Kasik, et mõne teksti puhul võib ähmasus olla taotluslik. (Kasik, 2008)

2.1. Selge keel ja seadusekeel ehk kes peab seadustest aru saama²?

Puudutan oma töös ka seaduskeelt, sest tihti tuleb ette, et pressiteates teavitatakse seadusemuudatusest, uuest seadusest vms. Seaduskeelt on aastakümneid peetud selliseks, millest ilma juriidilise hariduseta inimene ei peagi aru saama. On arvatud, et selleks on olemas juristid, kes oskavad lahti kodeerida teiste juristide tehtud tekste. Selge keele koolkond on veendunud, et tegelikult on ka seadusi võimalik kirjutada nii, et keskmine inimene neist aru saab. Uurijad on leidnud, et küsimus ei ole keerulistes teemades, mida oleks võimatu selgelt esitleda, vaid kirjutajate endi mõttesegaduses ja korraliku planeerimise puudumises. Mõned riigid, nt Soome, on selguse huvides teinud mitmeid muudatusi seadusteksti kujunemise protsessis.

Meie põhjanaabrite juures nähakse selget seadusteksti osana keelehooldest. Arusaadavat seaduskeelt kui ametikeele osa hakkasid Soomes esimesena arendama keelehooldajad koostöös juristidega. Nii ongi Soomes ametlike tekstide selgemaks muutmine kuulunud keelehoolde töövaldkonda. (Piehl, 2012)

Soomlastele tundus, et ainuüksi lauseehituse ja sõnavara viimistlemisega võib paraneda küll seadustekstide loetavus, kuid mitte arusaadavus. See võib tekitada olukorra, kus lihtsana tunduva teksti tähendusest võidakse märkamatuks valedi aru saada, sest õigusaktid on kirjutatud juristide vaatenurgast ja neis ei ole sellist teavet, mis on seaduse ja haldussüsteemi tundjale enesestmõistetav. Selliste teadmiste mitteomamine takistab aga tavalisel kodanikul ka lihtsalt ülesehitatud õigusakti sisust aru saamast (Gunnarsson 1980, viidatud läbi Piehli, 2012). Nii jõudsid Soome keelekorraldajad veendumusele, et keelenõudeid peab planeerima juba õigusloome algetapis.

Eestis jõuavad seadustekstid keeleteimetajate ette pigem protsessi lõppfaasis, kui toimetajal ei ole enam väga palju võimalusi teksti selgemaks muuta (vt nt Kustavus, 2009; Silk, 2009). Uno Mereste ütleb, et erinevalt õigusoskustekstidest ei tohi seadustekstide puhul õigusterminitega liiale minna, sest seadustekstid peavad olema üldmõistetavad, hästi arusaadavad enamikule rahvast – muidu väheneks nende kommunikatiivsus ja seeläbi ka rakendamise tõhusus (Mereste, 1996).

² Mereste, 1996.

Euroopa Liidu seadusloome protsess on veel omakorda üsna pikk ja keeruline. Olukorra muudab veelgi keerukamaks see, et enamik EL-i tekstide autoreid ei koosta neid tekste oma emakeeles ja enamjaolt toimetamata tekstid tõlgitakse hiljem teistesse keeltesse. Nii võibki kergesti tekkida mulje, et kirjutaja ei ole oma mõtet korralikult läbi mõelnud.

Arutelud Euroopa põhiseaduse üle 2005. aastal tõid eredalt välja Euroopa kodanike suhtumise riikideülesesse seadusandlusesse kui protsessi. Seda tajutakse kauge, keerulise ja ebaselgena. Samuti heidetakse seadusandlusele tihti ette, et selles puudub demokraatiale vajalik läbipaistvus. (Document... 2013)

Euroliidu õigusaktide analüüsides selgus, et akti arusaadavus ei sõltu üksnes esitusviisist ehk keelelisest kujust, vaid eelkõige koostaja mõtte selgusest. Uurijad selgitasid, et euroliidu seaduste keerukus ei tulene niivõrd komplitseeritud teemadest, kuivõrd ebaharilikust keelekasutusest, vigastest lausekonstruktsioonidest ning info edastamise süsteemitusest. Mis tähendab, et õigusaktide keerukuses on süüdi lingvistiline ja struktuurist tulenev „toss“, mille põhjuseks on omakorda vilets töö eelnõude koostamise ajal. (Saluäär, 2005)

Soomes on seadusloojatele koostatud eraldi juhend „Seadusandja ELi käsiraamat“, kus tõdetakse, et ELi õigusaktides kasutatav keel erineb sellest, millega Soomes on harjutud, aga sellepärast ei hakata soome seaduskeelt muutma. Probleeme tekitavad tähenduselt ebaselged ütlused ja sellised direktiivides käibelolevad terminid, mis erinevad soome seaduskeele terminitest. Juhendi põhireegel on, et kasutada tuleb direktiivide termineid, kuid peab hoolega mõtlema, enne kui soome keeles juba juurdunud terminoloogiat muutma hakata. (SMSK, Piehl)

Rootsis ollakse teadlik, et nii keeletespialistide ja juristide kui ka kõigi teiste ametite omavaheline koostöö on selge keele huvides oluline. Nii moodustavad Euroopa Liidu institutsioonide juures töötavad Rootsi tõlgid ja tõlkijad oma koduriigi ministriumite ja teiste valitsusasutuste ametnikega võrgustiku, et info vahetus oleks kiire ja tõhus. See võimaldab langetada kiireid otsuseid selles osas, millist terminoloogiat mingis kontekstis kasutada. Rootslased rõhutavad, et selline koostöö nõuab ka poliitilist ja administratiivset tuge. (Document... 2013)

Ameerika Ühendriikides allkirjastas president Barack Obama 2010. aastal selge kirjutamise seaduse³, mis oli selge keele liikumises väga oluline teetähis. Selle seadusega anti föderaalasutustele aasta aega, et oma uusi dokumente selge keele põhimõtetest lähtuvalt koostama hakata. Seadus sätestas, et föderaalasutused rakendaksid selget suhtlust, mis on avalikkusele arusaadav ja kergesti kasutatav (Schriver, 2012)

Ameerikas on selge õiguskeele osas käidud pikk tee. Aastal 1978. andis tollane president Jimmy Carter välja määruse nr 12044, kus on kirjas, et kõik tähtsad õigusaktid oleksid võimalikult lihtsad, kirjutatud selges inglise keeles ning arusaadavad neile, kes peavad neid täitma. (Schriver, 2012)

2.2. Selge keele põhimõtted

Mitu organisatsiooni on välja töötanud selge keele põhimõtted, mida teksti kirjutaja silmas peaks pidama. Pisut erinevas sõnastuses nimetavad need kõik samu asju. Oma töös võtan selge keele põhimõtete nimetamisel aluseks kolme organisatsiooni põhimõtted.

Üks neist on Selge Keele Assotsiatsioon (The Plain Language Association International), mis on alates 1993. aastast tegutsev rahvusvaheline mittetulundusühing. See koondab selge keele professionaale ja organisatsioone ning tegutseb selle nimel, et tõsta inimeste teadlikkust selgest keelest. Organisatsioon on veendunud, et kasutades selget keelt on võimalik kirjutada avaliku- ja erasektori ja ka kõigi muude elualade (nt meditsiin, juriidika jne) tekste nii, et need oleksid arusaadavad suuremale hulgale inimestele. Organisatsiooni eesmärk on aidata kaasa selge keele uuringutele ja arendada selge keele standardeid. (PLAIN...)

Inglismaal tegutsev Selge Keele Komitee (Plain Language Commission) rõhutab, et iga teksti koostamisel tuleb kindlasti lähtuda selle lugejast. Kui tekst on mõeldud lugejale, kes ei mõista erialast keelt, tuleb mõte edasi anda lihtsamate sõnadega ja vajadusel

³ <http://www.plainlanguage.gov/plLaw/index.cfm>.

selgitada mõisteid. Kui aga lugeja jaoks on arusaadav mõni erialane keel, saab kasutada ka erialaseid termineid vms. Komitee annab välja selge keele standardit, mis näitab inimestele, et standardi saanud organisatsioon on pühendanud eraldi aega kommunikatsiooni selgusele. (Plain Comm..). Komitee teadusuuringute direktori Martin Cuttsi juhised selge keele kohta olen võtnud arvesse allpool selge keele põhimõtete loetelus.

Kuna valitsuse kommunikatsiooni käsiraamat (Valitsus... 2011) kirjeldab ministeeriumite pressiteadete keele selgust põgusalt, aga Euroopa Komisjon on oma tekstide koostamise kohta teinud põhjalikumad soovitusel, siis kasutan oma töös just viimaseid soovitusi. Enne nimetasin seda, et pressiteade saab sisendi teistest tekstidest, nt seadus või selle seletuskiri, otsus, uuring, siis on loogiline, et mida selgem on algne tekst, seda selgem on ka pressiteade.

Eespool oli juttu ka sellest, et arutelud Euroopa põhiseaduse üle 2005. aastal tõid eredalt välja Euroopa kodanike suhtumise riikideülesesse seadusandlusesse, mida tajutakse kauge, keerulise ja ebaselgena. See reaktsioon viis selleni, et ka Euroopa suured institutsioonid hakkasid tegema jõupingutusi, et jõuda oma teabega inimesteni paremini. (Document... 2013)

Euroopa Komisjoni välja antud materjal „Kirjuta selgelt“ koondab selge keele juhiseid. Need on soovitusel, mida Euroopa Komisjoni töötajad peaksid oma tekstide kirjutamisel silmas pidama, et tekst oleks lugejale arusaadav. See juhise lähtub arusaamast, et selge tekst tõhustab koostööd, vähendab koormavat kirjavahetust ja kujundab positiivse suhtumise.

Konkreetne sõnum

Konkreetne sõnum on selge, abstraktne keelekasutus võib aga jääda ähmaseks ja mitmeti tõlgendatavaks. Ülemäärane abstraktsus võib panna lugeja arvama, et kirjutaja ei valda teemat või püüab oma tegelikke eesmärke varjata. Kui mõtet on võimalik edasi anda nii konkreetselt kui ka abstraktselt, peaks eelistama konkreetset väljendusviisi. Nii muutub sõnum täpsemaks ja mõjuvamaks. Kui tekstis on kirjas näiteks *investeering inimkapitali*, siis võib see tähendada nii (tööjõu) koolitust, (töötajate) oskuste

parandamist kui ka koolitust ja haridust. Mida aga teksti kirjutaja ise silmas on pidanud, seda on sellise abstraktse väljendusviisi põhjal raske öelda. (Kirjuta... 2011)

Verb vs. nimisõna

Verbid elavdavad teksti, seetõttu peaks vältima nimisõnastiili ja tegevuse kirjeldamiseks kasutama nimisõna asemel verbi. Nimisõnastiil tähendab seda, kui kogu sisuliselt oluline info püütakse edasi anda selliste nimisõnadega, mis on tuletatud tegusõnast ja pigem ebaülevaatlikud. Kuna lauset ei saa aga täiesti ilma tegusõnata moodustada, valitakse nimisõnastiili puhul öeldiseks mõni võimalikult üldise tähendusega (sisutühi) verb. Selle asemel võiks kasutada nimisõnaks muudetud tegusõna ennast. Nimisõnastiil on iseloomulik kantseliidile ja see aitab lugeja tähelepanelikkust uinutada (Keel ja õigus, lk 196). Väsitavad laused muutuvad verbide kasutamisega oluliselt lihtsamaks ning tekst muutub elavamaks ja selgemaks. (Kirjuta... 2011)

Mõistliku pikkusega lause

Üks lause, üks mõte ehk ühes lauses peaks selgitama ainult ühte mõtet – teksti pikemaks venitamine ei muuda seda paremaks. Kirjutaja peaks vältima pikki ja keerulisi lauseid, tekst muutub elavamaks, kui kasutada vahelduva pikkusega lauseid. Lühemate lausete eelistamine ei tähenda loobumist sidenditest, mis muudavad teksti sidusaks. Tihti takerdutakse selle taha, et hakatakse seletama endastmõistetavat, kuid kirjutaja peaks usaldama lugeja tervet mõistust. Lühemal tekstil ja tihedamal lausel on sageli suurem mõju. Lihtsam keelekasutus ei näita kirjutaja piiratust ega küündimatust, vaid hoopis suurendab teksti usaldusväärsust. Martin Cutts ütleb, et mõistlik on kasutada nii palju sõnu, kui sul tõesti vaja läheb (Cutts 2004).

Arusaadav lauseehitus

Selged laused on sellised, kus alus ja öeldis on lähestikku lause alguses. See tähendab, et nimetatud peaks olema tegija, sest isikulise tegumoe eelistamine teeb teksti selgemaks ja konkreetsemaks. Samas ei ole vaja umbisikulist tegumoodi vältida iga hinna eest, mõnikord ei ole tegija rõhutamine oluline. Passiivset kõnet tuleb kasutada seal, kus see on sobilik ja vajalik. Kui tekst peab andma teavet selle kohta, kes mida

teeb, siis ei ole passiivi kasutamine põhjendatud, sest passiiv on tõhus viis, kuidas vastutusest kõrvale hiilida või vastutajat varjata (Keel ja õigus lk 197). Tähtsal teabel ei tohiks lasta hajuda lause keskel, seetõttu on hea paigutada kõige olulisem lause lõppu, nii jääb see lugejale meelde. Selge lauseehitus on ka selline, kus tegevused on esitatud ajalistes järjekorras. (Kirjuta... 2011)

Erialasläng

Tekstis peaks kasutama tavakeele sõnu ning vältima eksitussõnu, erialaslängi, lühendeid ja akronüüme. Eksitussõnad on sarnase kujuga sõnad, millel on keeliti erinev tähendus, nt *actual* ei ole aktuaalne, vaid tegelik; *direction* ei ole direksioon, vaid suund jne. Erialaslängi all mõeldakse mingi valdkonna asjatundjate omavahelist keelepruuki. Seda on mõeldav kasutada tekstides, mida loevad üksnes sellesse ringi kuuluvad inimesed. Kõnealusest ringist väljaspool olijad (eeskätt laiem üldsus) ei pruugi aga asjast õigesti aru saada. Võib juhtuda, et lugemine jäetakse katki just erialaslängi tõttu, samuti muudab suur hulk tundmatuid lühendeid teksti raskesti mõistetavaks ja lugeja tähelepanu hajub. Kui üldsusele adresseeritud tekstides ei saa hoiduda oma töökeskkonna keelekasutusest või kui on vaja kasutada avalikkusele tundmatuid oskussõnu, peaks selgitama nende mõistete sisu esmakordsel kasutamisel, illustreerima neid sõnu näidetega või lisama sõnastiku või lingi, kust on võimalik selgitusi saada. (Kirjuta... 2011) Peaks kasutama neid sõnu, mis on lugejale arusaadavad (Cutts 2004).

3. Uurimisküsimused ja hüpoteesid

Uurimisküsimused

- Millised on levinud keelelised tarindid, mis raskendavad ministeeriumi pressiteate mõistmist?
- Mis valmistab pressiteate lugemisel enim raskusi? On see pikk lause, keeruline lauseehitus, abstraktne sõnum või erialasläng?
- Kas ametikeelt on võimalik üldkeelde ümber panna?

Hüpotees

Pressiteade peab olema arusaadav ja loetav igale inimesele. Arusaamist takistab peamiselt see, et tekst pole koostatud võimalikult hõlpsat loetavust silmas pidades.

4. Uurimismetoodika ja valim

Minu uurimistöö ülesanne on selgitada välja need keelelised keerdkäigud, mis raskendavad ministeeriumite pressiteadete mõistmist. Selleks ei piisa ainult tekstide ülesehituse analüüsist, sest täiesti korrektselt vormistatud lause mõte võib lugejale ikkagi arusaamatuks jääda. See tähendab, et analüüs peab sisaldama ka lugeja kaasamist. Selge keel rõhutabki lugejakesksust, mis tähendab, et lugeja on see, kes otsustab teksti, praegusel juhul pressiteate arusaadavuse üle.

4.1. Uurimismetoodika

Nagu eespool selgus, on pressiteatel mitmeid kommunikatiivseid eesmärke (vt ptk 1.3). Askehave viitab sellele, et kuna erinevate autorite arvamustes ei valitse üksmeel, mis see kommunikatiivne eesmärk on („Meid ei aita palju edasi see, et tegemist on mitme eesmärgiga“), on tema hinnangul väga raske kommunikatiivseid eesmärke kasutada tekstide liigitamiseks ja analüüsimiseks. James Robert Martini ja John Swalesi teooriaid analüüsides leiab ta, et kui seda ikkagi teha, siis peaks kommunikatiivsetes eesmärkides eristama ametlikku eesmärki ja varjatud eesmärke. (Askehave, 1999) Swalesi uudiste edastamise näite puhul on teavitamise eesmärk Askehave hinnangul uudiste ametlik eesmärk. Samal ajal võib uudise eesmärk olla mõjutada avalikku arvamust, anda inimestele juhtnööre või näidata kedagi heas valguses. Askehave liigitab viimasena loetletud näited varjatud eesmärkide alla, sest need ei pruugi kõigile teada olla. (Askehave, 1999) Ka ministeeriumi pressiteatel võib olla nii ametlik eesmärk kui ka varjatud eesmärgid. Näiteks võib pressiteate väljastamine olla juba eesmärk iseneses, sest avaliku teabe seadus nõuab avalikkuse teavitamist. Pressiteate eesmärk võib olla ka suhtekorralduslik ehk eesmärk on lihtsalt näidata organisatsiooni heas valguses. Kui pressiteatega soovitakse peale nimetatud eesmärkide avalikkusele teavet, käitumisjuhiseid vms pakkuda, on vajalik selge keel.

Selge keele puhul räägitakse samaaegselt lugejakesksest kommunikatsioonist, edukast kommunikatsioonist ja selgest kommunikatsioonist. Janice Redish võrdsustab need kõik ja ütleb, et kommunikatsiooni edukuse üle saab otsustada ainult selle alusel, kas see täitis kirjutaja eesmärgi. Eesmärk saab täituda ainult siis, kui meie lugejad leiavad vajaliku teabe, saavad sellest aru ja käituvad vastavalt. Kuna Redishi hinnangul on selget keelt ehk selget kommunikatsiooni võimatu arvudega väljendada, soovitab ta kahte lugejakesket hindamist: kirjutaja paneb ennast lugeja asemele või annab teksti enne lõplikku valmimist lugejale, kellele see mõeldud on. Viimase puhul on tõhusam see, kui vähem inimesi (3–6) loeb teksti selle algfaasis, võrreldes sellega, kui rohkem inimesi loeb valmis teksti. (Redish, 2014)

Selge keele kohta ei ole veel olemas põhjalikku teooriat, see on alles tekkimas. Enamik selge keele õpikuid on praktikute juhtnöörid teistele praktikutele. Alles viimasel ajal on selget keelt süvitsi uurima hakatud. Uurijad ise viitavad sellele, et praeguseks tehtud uuringud ei vasta küll lõplikult küsimusele, mis teeb teksti sisu mõistetavaks, kuid on olemas arvestatav hulk empiirilisi uuringuid, mille põhjal saab teooriat edasi arendada (Schriver, 2014).

Teksti loetavus koosneb neljast tunnusjoonest: sisu (ideed, mida kirjutaja soovib väljendada, kasutades ära lugejate eelnevaid teadmisi ja huvi), stiil (sõnavara ja lauseehitus, mis sobib lugeja lugemisoskusega), struktuur (ülesehitus, retoorilised ja sidususvõtted) ja kujundus (teksti paigutus, tüpograafia, joonis või pilt, mis vastavad lugeja lugemisoskusele). Lisaks sõltub teksti loetavus sellest, millised on lugeja eelnevad teadmised, lugemisoskus, huvi ja motivatsioon. Selge keel arvestab nii loetavuse tunnusjoonte kui ka lugeja omadustega. (DuBay, 2004)

Siiamaani on loetavuse hindamine selge keele maailmas tuginenud sõnatasandi analüüsile – kuidas sõna valik mõjutab lugejat sisu mõistmisel. Enim on uuritud sõna pikkust, esinemissagedust, raskust, konkreetset, nimisõnastiili ja keerulisi noomenifraase. Nende uuringute põhjal võib teha näiteks sellise järelduse, et teksti paremaks mõistmiseks peaks kirjutaja eelistama lühemaid ja tihedamini esinevaid lihtsaid sõnu. „See järeldus võib tunduda ilmselge, kuid selge keele eestvedajate jaoks

on oluline kinnitada oma teooriat uurimisandmetega,“ ütleb Schriver. (Schriver, 2014) Samas ütleb Schriver, et neid uuringuid on tarvis edasi arendada, sest nimetatud tulemuste pinnalt kerkivad uued küsimused, nt kas eelistada abstraktset, samas täpset sõna lihtsa, kuid umbmäärasema sõna asemel; milline seos on konkreetse sõna ja lugeja võime vahel sõna visualiseerida jne (Schriver, 2014)

Selleks et mistahes kommunikatiivsed eesmärgid täituksid, peab sihtrühm teatest aru saama. Veebi- ja teletoiimetajate seas läbiviidud uuringud näitasid, et kolmandik uudistest põhineb pressiinfole (vt Kase, 2011; Veiksaar-Kutti, 2006) ja veebis pressiteadete põhjal tehtud uudistest pea 70% on esitatud muutmata kujul või on neid muudetud vähe (Kase, 2011). See tähendab, et suur osa pressiteadete tekstest jõuab uudisena lugeja ette.

Minu esimene uurimisküsimus püüab välja selgitada, millised on need levinud keelelised tarindid, mis raskendavad ministeeriumite pressiteadete mõistmist. Siin on mul abiks selge keele põhimõtted, mis erinevate autorite ja organisatsioonide käsitluses rõhutavad üldjoontes samu asju (vt pkt 2.2). Uuringi seda, kas ministeeriumite pressiteadetes on eksitud nimetatud põhimõtete vastu ja milliseid põhimõtteid kõige enam rikutakse.

Lisaks võtan eeskuju Salli Kankaanpääst, kes lähtus pressiteadete keelt uurides funktsionaal-konstruktivistisest lähenemisest (Kankaanpää, 2006). Funktsionaalse analüüsi tähelepanu on sellel, milliseid tähendusi erinevate väljendusviisidega luuakse ja milliseid ülesandeid nendega täidetakse. Funktsionaalne suund käsitleb teksti kui teatavas kogukonnas või olukorras esinevat sotsiaalse käitumise vormi või sotsioloogilist nähtust, mille abil edastatakse ja luuakse tähendusi (Fairclough 1989; Halliday 1978; viidatud läbi Kankaanpää, 2006).

Konstruktivistisest lähenemise järgi on keel ja selle kasutamine tihedalt seotud ja keelt ei ole olemas, kui seda ei kasutata teatud kontekstis. Selle lähenemise järgi ei ole tekstid mitte iseseisvad tähenduste kogumid, vaid seotud teiste tekstidega. (Luukka 2000; viidatud läbi Kankaanpää, 2006) Pressiteated on tekstid, mis tihti koosnevad teistest

tekstidest või suisa tsiteerivad neid. Kui ministeerium teavitab uuest arengukavast, siis on pressiteates kindlasti kirjas ka osa sellest arengukavast.

4.2. Valim

Uurimistöös vaatlen 2013. aasta novembri kolme viimase nädala ministeeriumite pressiteateid, mis on koondatud Vabariigi Valitsuse veebilehele www.valitsus.ee. Kuna keskkonnaministeeriumi pressiteated sealt puudusid, hankisin need veebilehelt www.envir.ee. Valitsuse veebis puudusid ka sotsiaalministeeriumi teadete täistekstid, nii et need võtsin ministeeriumi enda kodulehelt (www.sm.ee) vastavast jaotisest. Töö paremaks fookustamiseks jätsin valimist välja need teated, mida võib pidada suhtekorralduse tehnilisteks instrumentideks (teated pressikonverentside toimumise kohta ja aja kohta, korduskutsed ja -teated, akrediteerimisinfo, nädala eelinfo jms), ning keskendusin vaid neile, mille eesmärk on teavitada ajakirjanduse kaudu avalikkust ministeeriumite tööst. Seega analüüsisin kokku 141 pressiteadet.

4.3. Küsitlus

Küsitluse kavandamisel võtsin eeskuju Christopher R. Trudeau küsitlusest, kes uuris inimeste juriidiliste tekstide keele-eelistusi (Trudeau, 2012). Trudeau uuring on üks värskemaid ja laiaulatuslikumaid selge keele uuringuid. Sarnaselt Trudeau küsitlusele on ka minu oma anonüümne *online*-küsitlus, kus küsitakse küll vastaja vanust, haridust ja eriala, aga mitte nime. Küsitlust levitasin Facebooki vahendusel, kuna see võimaldas vastata erinevatel inimestel, nii neil, kellel on igapäevane kokkupuude pressiteadetega kui ka neil, kellel seda kokkupuudet pole. Trudeau nimetab seda „lumepalli uuringuks“ (*snowball sampling*), mis tähendab, et uurija alustab nende inimeste küsitlemist, kellele tal on ligipääs (minu Facebooki kontaktid) ja palub neil küsitlust omakorda levitada (minu kontaktid jagavad oma Facebooki kontaktidele) (Trudeau, 2012).

Küsitluse üks oluline eesmärk oli, et tulemusi ei kallutataks sellega, et vastaja saab aru, et uurija eelistab selge keele vastuseid. Juba küsitluse tutvustuses ja sissejuhatuses pidi

hoolega valima iga sõna, et sealt ei tuleks välja uurija eelistus. (Trudeau, 2012) Seetõttu ei maininud ma küsimusi sõnastades selget keelt. Küsitluse üleskutses ütlesin, et „Analüüsin oma magistritöös ministeeriumite pressiteadete keelt ...“ Küsitlus oli üles ehitatud mõtteliselt kolmes osas: kokkupuude pressiteadetega, keele-eelistuse küsimused ja teave vastaja kohta. Küsitluse tulemustest annan ülevaate järgmises peatükis.

5. Empiiriliste tulemuste esitlus

Analüüsin 2013. aasta 11.–30. novembri ministeeriumite pressiteateid selge keele põhimõtete toel. Selles ajavahemikus ilmus veebiaadressil valitsus.ee kokku 141 avalikkusele mõeldud pressiteadet. Parema ülevaate saamiseks koondasin ühte tüüpi vead kokku nii, et neist oleks hea ülevaade. Nii moodustusi alapeatükid, mis said pealkirjaks „Konkreetne sõnum“, „Lausetasand“ ja „Erialaterminid“. Vead, mis ei läinud ühegi nimetatud kategooria alla, kogusin kokku peatüki „Muu“ alla, sealt võib leida liigset võõrsõnade kasutust, samuti vormi-, ortograafia- ja trükivigu ning asjatut kordust. Sellisel viisil tegutsedes saan teha järeldusi, milliseid pressiteadetes olevaid keelelisi iseärasusi kõige rohkem esineb ja mis kõige enam arusaamist takistavad.

Asetasin ennast pressiteateid lugedes tavalise lugeja olukorda (mida ma ka olen!) ning pidasin silmas selge keele põhimõtteid. Samal ajal pidasin silmas ka seda, et pressiteade on tekst, millest lugeja peab esimesel lugemisel kohe aru saama – esmamuljet saab jätta ainult üks kord. Seetõttu püüdsin arusaamatu koha juures kiiresti mõelda, mis mind selle lause või mõttekäigu juures kõige enam häirib. Kui mõni lause oli väga pikk, selles oli kasutatud mulle tundmatut erialast sõna ning mõni trükiviga oli ka sisse jäänud, siis eelkõige pidasin selle lause suurimaks hädaks tema pikkust ja ma ei liigitanud teda erialaslängi või trükivigade peatükki. See aga ei tähenda, et ma kõik pikad laused välja noppisin. Kui lause oli pikk, aga ladus, polnud talle ka midagi ette heita. Sagedamini esinevatel vigadel peatusin pikemalt, et näidata, miks sellist sõna või konstruktsiooni ei soovitata kasutada ja mis selle asemel võiks kasutada.

5.1. Konkreetne sõnum

Esimesena on tähelepanu all konkreetne sõnum, sest kui puudub konkreetne sõnum, on ka väga lihtsa ülesehitusega lausest raske aru saada. Muidugi on olemas asju, mida saab edasi anda ainult abstraktselt, aga kui mõtet on võimalik väljendada ka konkreetselt, peaks selguse huvides eelistama just seda. Konkreetsus muudab sõnumi täpsemaks ja

mõjuvamaks (Kirjuta... 2011). Nii et selle asemel, et rääkida *sooaspektist* võiks rääkida inimese *soost*.

Resolutsiooniga seadis nõukogu eesmärgiks, et rahvusvaheline üldsus peab konfliktide lahendamisel võtma süstemaatiliselt arvesse sooaspekti. VM 30.11, 25.11 → ***Resolutsiooniga seadis nõukogu eesmärgi, et rahvusvaheline üldsus peab konfliktide lahendamisel pidevalt silmas pidama inimese sugu.***

Sisutühjad verbid

Järgmistes lausetes ähmastavad sõnumit sisutühjad verbid (nt *tagama*, *teostama* jne), mis lausele midagi juurde ei anna, kuid ilma nendeta on lause oluliselt elavam ja sõnum konkreetsem.

Selle eesmärk on toetada eelkõige väiksemaid koole tugispetsialistide teenuse tagamisel... HM 27.11 → ***Selle eesmärk on toetada eelkõige väiksemaid koole tugispetsialistide teenusega/tugispetsialistidega.***

Ta lõpetas 1998. aastal Tallinna Tehnikaülikooli ning omab pikaajalist juhtimiskogemust äriettevõtetes. VM 25.11 → ... ning ***tal on pikaajaline äriettevõtete juhtimise kogemus.***

Tegemist on siduvate lepinguteta mitteametliku organisatsiooniga, mille põhieesmärk on teostada ühiselt humanitaarabi andmist ... VM 11.11 → ... ***mille põhieesmärk on anda ühiselt humanitaarabi.***

Regionaalsete keskuste taotlusvoor oli avatud 27. mai kuni 1. Oktoober. Taotlejad said olla haiglad ja laekus kolm projekti: „Pärnumaa laste ja noorte vaimse tervise keskus“ ... SOM 25.11 → ***Taotlusi said esitada haiglad ja laekus kolm projekti ...***

Saav kääne

Pressiteadete tekstides kasutatakse eesmärgist rääkides tihti saavat käänet (*eesmärgiks on*). Kui eesmärk on püsiv, mitte ajutine, soovitab Keelenõu kasutada aga nimetavat

käänet.⁴ Üldiselt teeb saava käände rohke kasutamine teksti näiliselt mõjusamaks, ent tegelikult on teksti keeruline lugeda.

Muudatuse eesmärgiks on juhendamise kui ühe olulise õppeprotsessi osa populariseerimine. MKM 14.11 → Muudatuse eesmärk on juhendamise kui ühe olulise õppeprotsessi osa populariseerimine.

AS Metrosert tegevusvaldkondadeks on ... /.../ AS Metrosert aktsiate omanikuks on Eesti Vabariik ning aktsiate valitsejaks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. MKM 28.11 → AS Metrosert tegevusvaldkonnad on ... /.../ AS Metrosert aktisate omanik on ...

Üheks kohtumise eesmärgiks on internetivabadust ja vaba interneti jätkumist kinnistavate põhimõtete vastuvõtmine. VM 27.11 → Üks kohtumise eesmärk on vastu võtta internetivabadust kinnistavad põhimõtted.

Järgneb loetelu sõnadest, mis pressiteadetes sõnumit ähmastavad. Sõnad on esitatud tähestiku järjekorras.

Alane

Alane on tekstides sageli liigsena esinev sõna ja selle asemel on enamasti sujuvam kirjutada sõnad kokku liitsõnaks, nt *turismialane koostöö* → *turismikoostöö*.⁵

Plaanis on arendada nii ühiseid infrastruktuuri arendamise projekte kui ka majandus- ja keskkonnavalast koostööd edendavaid ühistegevusi Eesti ning Peterburi linna, Pihkva oblasti ja Leningradi oblasti vahel. MKM 26.11 → Plaanis on arendada nii ühiseid infrastruktuuri arendamise projekte kui ka majandus- ja keskkonnakoostööd edendavaid ühistegevusi ...

Veel tõdeti kohtumisel, et tugevam võiks olla riikidevaheline turismialane koostöö. PEAM 25.11 → Veel tõdeti kohtumisel, et tugevam võiks olla riikidevaheline turismikoostöö.

⁴ <http://keeleabi.eki.ee/index.php?leht=4&act=2&vld=36>

⁵ <http://keeleabi.eki.ee/index.php?leht=8&id=53>

Kohtumisel kõneldakse kahepoolsetest suhetest ning võimalustest koostööks, sealhulgas e-lahenduste alaste kogemuste jagamise vallas. VM 22.11 → Kohtumisel kõneldakse kahe (riigi) suhetest ning koostöövõimalustest, sealhulgas e-lahenduste kogemuste jagamisest.

... ja üha sagedamini tuntakse huvi Eesti kogemuste vastu - Eesti e-riigi alast kogemust on tutvustatud ligi 60 riigi poliitikutele ja valdkonna ekspertidele. PEAM 15.11 → ... ja üha sagedamini tuntakse huvi Eesti kogemuste vastu: Eesti e-riigi kogemust on tutvustatud ligi 60 riigi poliitikule ja valdkonnaekspertidele.

Valitsus kiitis täna heaks Eesti infoühiskonna arengukava, millega lepiti kokku Eesti riigi IKT-alased eesmärgid järgmiseks seitsmeks aastaks. MKM 14.11 → ... millega lepiti kokku Eesti riigi IKT eesmärgid järgmiseks seitsmeks aastaks.

... nende IT-alased oskused on muutunud paremaks ... MKM 14.11 → ... nende IT-oskused on muutunud paremaks ...

Arengud

Mitmusevormiga arengud ei tasu liialdada, sest sageli saab soovitud väljendada ka ainsusevormiga. Sõna areng tähendus on arenemine, mitte sündmus, seega võiks kasutada sõna sündmused või arengusuunad.⁶ Tegemist on välismõjulise liigse mitmusega, mida tasub igahates vältida.

Rääkides Euroopa Liidu arengutest ütles peaminister Andrus Ansip kohtumisel, et Euroopa majandus on taas pöördunud tõusule. PEAM 26.11 → Rääkides Euroopa Liidu arengust ütles peaminister Andrus Ansip kohtumisel, et Euroopa majandus on taas pöördunud tõusule.

Otsus sünnib tõenäoliselt vahetult enne Vilniuse tippkohtumist, võttes arvesse viimaseid arengud veel lahtistes küsimustes. / Rääkides viimastest arengutest Liibüas tõdes välisasjade nõukogu ... VM 18.11 → Otsus sünnib tõenäoliselt vahetult enne Vilniuse

⁶ <http://keeleabi.eki.ee/index.php?leht=8&id=100>

tippkohtumist, võttes arvesse viimaseid edasiminekuid/lahendusi veel lahtistes küsimustes / Rääkides viimastest sündmustest Liibüas tõdes välisasjade nõukogu ...

Reinart tutvustas Bangladeshi, Brunei, Laose ning Myanmar/Birma esindajatele Eesti arenguid e-valitsemise ja e-teenuste valdkonnas. VM 12.11 → Reinart tutvustas Bangladeshi, Brunei, Laose ning Myanmar/Birma esindajatele Eesti e-valitsemise ja e-teenuste valdkonda.

Jätkuvalt

Sõna *jätkuvalt* on nn ületuletatud sõna, mis on saadud määrsõnast tuletatud omadussõnale (*jätkev*) veel määrsõnasufiksiti liites. Kuna tuletismäärsõna sõnaliik ja tähendus jäävad samaks (sõna on vaid liitejada võrra pikem), siis tuleks keeletarvituses eelistada tuletusalust määrsõna⁷. Enamasti saab *jätkuvalt* asemel kasutada *kaua, üha, endiselt, ikka* veel vms.

Eesti toetab jätkuvalt Gruusia euroatlantilist lõimumist VM 18.11 → Eesti toetab endiselt Gruusia ...

„Süüria humanitaarolukord on jätkuvalt kriitiline ning ...“ märkis Paet. VM 18.11 → „Süüria humanitaarolukord on endiselt kriitiline ning ...“ märkis Paet..11

Lõikes

Kantseliitlikku ühendit (*mille*) lõikes sobivad asendama *ti*-määrsõnad, nt *maakondade lõikes* → *maakonniti* → *maakondade kaupa*, *teaduskondade lõikes* → *teaduskonniti* → *teaduskondade kaupa*.⁸

Palga kasvutempo kiirenemise perioodidele on üldiselt iseloomulikud suuremad erinevused tegevusalade lõikes ... RM 26.11 → Palga kasvutempo kiirenemise perioodidele on üldiselt iseloomulikud suuremad erinevused tegevusalati.

⁷ <http://keeleabi.eki.ee/artiklid2/lt.html>

⁸ <http://keeleabi.eki.ee/pdf/095.pdf>

*Euroopa Komisjoni poolt Eestile seatud struktuuritoetuste 2013. aasta väljamaksete sihttasemed on kõikide rakenduskavade ja fondide lõikes saavutatud. RM 21.11 → **Euroopa Komisjoni Eestile seatud 2013. aasta struktuuritoetuste väljamaksete eesmärgid on kõikides rakenduskavades ja fondides saavutatud.***

*Tegevusalade lõikes on hõive muutus vastavuses majandusaktiivsusega. RM 14.11 → **Tegevusalati vastab hõive muutus majandusaktiivsusele.***

*Kuritegude arv on kümne kuu lõikes nelja protsendi võrra vähenenud. JM 14.11 → **Kuritegude arv on kümne kuuga / kümne kuu võrdluses nelja protsendi võrra vähenenud.***

Läbi (viima)

*Läbi viima on kantseliitlik väljend, mida saab asendada näiteks sõnaga *korraldama, tegema*. Järgmise näite puhul ei ole seda sõnapaari lausesse üldse vaja.*

*„Et töötus, seal hulgas noorte tööpuudus väheneks, on vaja läbi viia struktuurseid reforme,“ kinnitas peaminister Andrus Ansip kohtumisel. PEAM 12.11 → **„Et töötus, seal hulgas noorte tööpuudus väheneks, on vaja struktuurseid reforme,“ ...***

*Läbi ei soovita keelekorraldajad kasutada tähenduses: *tõttu, kaudu, teel, abil, varal, mööda, üle*.⁹*

*Ühist kalanduspoliitikat rahastatakse läbi 2007. aastast tegutseva Euroopa Kalandusfondi (EKF). PM 27.11 → **Ühist kalanduspoliitikat rahastatakse 2007. aastast tegutseva Euroopa Kalandusfondi (EKF) kaudu.***

Osas

*Kaassõnana on *osas* enamasti tarbetu või sobib selle asemel mõni muu kaassõna.¹⁰*

⁹ <http://www.eki.ee/dict/qs/index.cgi?Q=l%C3%A4bi&F=M>

¹⁰ http://engine.koduleht.net/templates/keelehooldekeskus/files/mdl_files.php/kantseliit.indd.pdf

Lisaks toimuvad 2014. aastal läbirääkimised Euroopa Komisjoniga maaelu arengukava 2014-2020 osas. PM 20.11 → Lisaks toimuvad Euroopa Komisjoniga järgmisel aastal maaelu arengukava 2014–2020 läbirääkimised.

Kohtumisel räägiti veel ÜRO kliimapoliitikast, mille eesmärgiks on üksmeele saavutamine uue globaalse kokkuleppe osas hiljemalt 2015. aastal ning kasvuhoonegaaside heitkoguste oluline vähendamine aastaks 2020. PEAM 15.11 → Kohtumisel räägiti veel ÜRO kliimapoliitikast, mille eesmärk on saavutada hiljemalt 2015. aastaks üksmeel uues globaalses kokkuleppes ning oluliselt vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid aastaks 2020.

Poolt

Ilmselt võõrkeelte mõjul kasutatakse eesti keeles ja ka ministeeriumite pressiteadetes ülearu poolt-tarindeid. Sirje Mäearu soovitab poolt-sõna välja jätta, kui öeldava mõte on selge selletagi, nii jääb sisult isikuline lause ka vormilt isikuliseks.¹¹

Euroopa Komisjoni poolt teostatud struktuuritoetuste väljamaksete tempolt oli Eesti Euroopa Liidu liikmesriikide võrdluses esimese novembri seisuga teisel positsioonil, eespool oli Portugal ja järgnes Leedu. RM 30.11 → Euroopa Komisjoni struktuuritoetuste väljamakseid oli 1. novembri seisuga Euroopa Liidu liikmesriikide võrdluses tehtud kõige rohkem Portugalis, teisel kohal oli Eesti ja kolmandal Leedu.

... näitusel tutvuda Tallinna Tehnikaülikooli Biorobootika keskuse teadurite poolt valmistatud allveekilpkonnaga. VM 27. Nov → ... näitusel tutvuda Tallinna Tehnikaülikooli Biorobootika keskuse teadurite valmistatud allveekilpkonnaga.

Täna Pariisis aset leidnud kohtumisel tehti Euroopa Liidu liikmesriikide poolt rakendatud abinõudest vahekokkuvõte. PEAM 12.11 → Täna Pariisis toimunud kohtumisel tehti Euroopa Liidu liikmesriikide rakendatud abinõudest vahekokkuvõte.

Raames

¹¹ <http://keeleabi.eki.ee/artiklid/pooltvastu.html>

Kaassõnal *raames* pole universaalset asendust, kuid mõnikord saab teda lihtsalt välja parandada ¹²

*Kodanikupäeva raames Toompea lossi valges saalis toimunud pidulikul tseremoonial sai kodakondsustunnistuse kätte 70 inimese. SIM 26.11 → **Kodanikupäeval Toompea lossi valges saalis ...***

*Analüüsis vaadeldi õppetoetuste taotlemise tingimuste raames tänavu sisse astunud tudengeid. HM 26.11 → **Analüüsis vaadeldi neid tudengeid, kes astusid sisse tänavu, kui kehtisid õppetoetused.***

*2013. aastal on Norra Finantsmehhanismi raames edukalt käivitunud programm „Kodune ja sooline vägivald“. SOM 25.11 → 2013. aastal **on edukalt käivitunud Norra Finantsmehhanismi programm „Kodune ja sooline vägivald“.**“*

Täiendav(alt)

Sõna *täiendav* ei soovita keelekorraldajad kasutada tähenduses *lisa-* (nt *täiendav kohustus, kulu, küsimus* → *lisakohustus, lisakulu, lisaküsimus*) ja *järel-* (*täiendav konkurss* → *järelkonkurss, täiendavad valimised* → *järelvalimised*).¹³ Ka *täiendavalt* on parem asendada kas *veel, juurde* või *lisaks* sõnaga (nt *meeskonda võeti täiendavalt kolm liiget* → *veel kolm liiget, kolm liiget juurde v lisaks*)¹⁴

*Sotsiaalministeerium eraldab erihoolekandeteenustele täiendavad 2,8 miljonit eurot. SOM 26.11 → Sotsiaalministeerium eraldab erihoolekandeteenustele **veel 2,8 miljonit eurot.***

*Sotsiaalministeerium annab abivahenditeks täiendavalt 202 009 eurot. SOTS 26.11 → Sotsiaalministeerium annab abivahenditeks **lisaraha 202 009 eurot.***

*Ülejäänud liikmesriikide eelarved vajavad täiendavat kulude ülevaatamist või piiramist. RM 21.11 → Ülejäänud liikmesriikide eelarved vajavad **veel kulude ülevaatamist või piiramist.***

¹² http://engine.koduleht.net/templates/keelehooldekeskus/files/mdl_files.php/kantseliit.indd.pdf).

¹³ <http://www.eki.ee/dict/qs/index.cgi?Q=t%C3%A4iendav&F=M>

¹⁴ <http://www.eki.ee/dict/qs/index.cgi?Q=t%C3%A4iendavalt&F=M>

Täiendavalt on ühissõidukiraja kasutamist laiendatud eritalituse sõiduki ja täiselektrilise veoajamiga elektriautoga. MKM 14.11 → Lisaks on ühissõidukirada lubatud kasutada eritalituse sõidukil ja täiselektrilise veoajamiga elektriautol.

"Kohustus avaldada ka väiksemad ostud alates 2012. aastast riigihangete registris on andnud täiendavat läbipaistvust ja avatust nii riigile kui pakkujatele," ütles rahandusministeeriumi halduspoliitika asekancler Agnis Peedu. RM 11.11 → „**Aastast 2012 kehtiv kohustus avaldada ka väiksemad ostud riigihangete registris on andnud juurde läbipaistvust ja avatust nii riigile kui ka pakkujatele ...**“

Täna

Sõnad *täna* ja *hetkel* on muutunud keelekasutuses kahemõtteliseks, vana tähendus on küll alles, aga nt *täna* öeldakse ka siis, kui tegelikult peetakse silmas *praegu*, *nüüd*, *tänapäeva*, *praegust aega*, *nüüdisaega* vms.¹⁵

Euroopas on täna olemas palju häid riigitaseme IT-lahendusi. VM 29.11 → **Euroopas on palju häid riigitaseme IT-lahendusi.**

Tänastes konkurentsitingimustes suudavad Eesti peretalud olla edukad vaid ühistegevuse toel ... PM 27.11 → Praegustes konkurentsitingimustes ...

"Kuna Harju maakohus ja Põhja ringkonnaprokuratuur asuvad täna kokku neljas erinevas hoones ...“ JM 27.11 → „... asuvad praegu neljas erinevas hoones ...“

Eesti lihasektor on mõne aasta tagusest kriisilukorrast välja tulnud ja tänast olukorda iseloomustab märkimisväärses mahu kaubavahetus, rääkis põllumajandusminister Helir-Valdor Seeder täna Tartus toimuval Lihafoorumil. PM 26.11 → **Eesti lihasektor on mõne aasta tagusest kriisist välja tulnud ja praegust olukorda iseloomustab kaubavahetus, rääkis Helir-Valdor Seeder täna Tartus toimuval Lihafoorumil.**

¹⁵ <http://keeleabi.eki.ee/artiklid2/hetkel.html>

„Soetatava varustuse spetsiifika ja Eesti tööstuse pakutava tõttu lähevad investeeringud täna märgatavas osas välisettevõtetest tarnijatele,“ märkis Reinsalu. KAM 20.11 → „Soetatava varustuse spetsiifika ja Eesti tööstuse pakutava tõttu läheb palju investeeringuid praegusel ajal välisettevõtetest tarnijatele,“ märkis Reinsalu.

Täna on Eestis 215 omavalitsust, enamikus neist elab vähem kui 2000 elanikku. SIM14.11 → Praegu on Eestis 215 omavalitsust ...

Väljakutse

Kui sõna väljakutse kasutatakse tähenduses *proovile panek*, *proovikivi* või *ülesanne*, siis ongi mõistlik neid sõnu kasutada. Väljakutse jäägu sinna, kus on mõeldud väljakutset kahevõitlusele või kui kiirabil ja politseil on väljakutse.¹⁶

„21. sajandi väljakutse on hea väljaõppega elupäästjad ja seetõttu motiveerime neid omandama erialast haridust,“ ütles Vaher. SIM 28.11 → „21. sajandi proovikivi on ...“

Minister Paeti sõnul on konverents positiivseks väljakutseks nii avalikule sektorile, vabaiühendustele kui ka ettevõtete esindajatele, sest käitlust leidvad teemad puudutavad kõiki eluvaldkondi. VM 27.11 → Minister Paeti sõnul on konverents kasulik nii avalikule sektorile, vabaiühendustele kui ka ..., sest käsitletavat teemad puudutavad kõiki eluvaldkondi.

Ja ikka leiab pressiteadest ka selliseid lauseid, millega küll midagi öeldakse, aga lause mõtet on pea võimatu tabada.

Ministri sõnul on terminoloogiline arendusetöö tähtis, kuna võimaldab kontrollida kultuurivälja ning sellel rahvuskeelt kehtestada. KAM 22.11

Kursusel tutvustatakse NATO, Eesti ja erinevate liitlasriikide lähenemist riigikaitsele konfliktide infomõõtmes. KAM 20.11

¹⁶ <http://www.eki.ee/dict/qs/index.cgi?Q=v%C3%A4ljakutse&F=M>

Ootame kandideerima projekte, mille eesmärk on edendada ja kaitsta konventsiooni põhimõtete rakendamist ning teostada tõhusat järelevalvet konventsiooni rakendamise üle. SOM 28.11 → **Ootame kandideerima projekte, mille eesmärk on konventsiooni põhimõtted edukalt ellu viia ning teha tõhusat järelevalvet rakendamise üle**

5.2. Lausetasand

Selle peatüki alla koondasin need laused ja lõigud, millest on raske aru saada nende pikkuse ja infotiheduse tõttu – lauses on liiga palju sõnu. Enamasti aitab sellistel puhkudel selgust tuua see, kui teha ühest pikast lausest mitu lühemat või on abiks mõni kõrvallause, mis hõlbustab teksti lugemist. Samuti on siin peatükis need laused, kus on sõnad halvasti seostatud ja sõnajärje parandamisega muutub lause selgemaks.

Esmalt nõned näited selle kohta, kus ühest pikast infotihedast lausest sai selguse huvides mitu.

Paet rõhutas oma sõnavõtus ka digitaalse ühtse turu olulisust majanduskasvu edendamisel ning vajadust leppida kokku ühistes prioriteetides, mis kindlustaksid sujuva piiriülese andmevahetuse ning tõstaksid tarbijate usaldust. VM 29.11 → **Paet rõhutas oma sõnavõtus ka digitaalse ühtse turu olulisust majanduskasvu edendamisel. Samuti rõhutas minister vajadust leppida kokku ühistes prioriteetides, mis kindlustaksid sujuva piiriülese andmevahetuse ning tõstaksid tarbijate usaldust.**

Sotsiaalministeerium kuulutab ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni artikli 33 lõikest 2 tulenevate kohustuste – konventsiooni rakendamise edendamine, kaitsmine ja järelevalve – täitmiseks ja vastavate tegevuste koordineerimiseks välja avaliku konkursi. SOM 28.11 → **ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni 33. artikli 2. lõike kohustuste täitmiseks kuulutab sotsiaalministeerium välja avaliku konkursi. Kohustused hõlmavad konventsiooni rakendamise edendamist, kaitsmist ja järelevalvet.**

Välisminister Paet andis sel aastal välisministeeriumi teenetemärgi 25-le teenistujatele ning neljale aukonsulile, kes on andnud väärtusliku panuse Eesti ja asukohariigi suhete, sealhulgas majandus- ja kultuurisidemete tihendamisse ning abistanud Eesti kodanikke. VM 26.11 → **Välisminister Paet andis sel aastal ministeeriumi teenetemärgi 25-le teenistujale ning neljale aukonsulile. Need inimesed on andnud väärtusliku panuse Eesti ja asukohariigi majandus- ja kultuurisidemete tihendamisse ning abistanud Eesti kodanikke.**

"Eesti on metsariik ning on väga oluline, et meie metsandust puudutavad seadused oleksid kõigile selged ja üheselt mõistetavad ning tagaksid metsade säilimise vähemalt samaväärsena ka tulevastele põlvetele, samas võimalikult vähe piirates metsaomanikke oma metsas toimetamisel," ütles keskkonnaminister. KEM 20.11 → **„Eesti on metsariik ning on väga oluline, et meie metsandust puudutavad seadused oleksid kõigile selged ja üheselt mõistetavad. Seadused peavad tagama metsade säilimise vähemalt samaväärsena ka tulevastele põlvetele. Samas võiksid seadused võimalikult vähe piirata metsaomanikke oma metsas toimetamisel,“ ütles keskkonnaminister.**

Välisasjade nõukogu avaldas lootust, et konflikti lõpetamisele keskenduv rahvusvaheline Genf-II konverents ÜRO eestvedamisel toimub veel sel aastal ning välisministrid hindasid positiivseks sammuks Süüria Revolutsiooni- ja Opositsioonijõudude Rahvuskoalitsiooni poolt ajutise kabineti ametisse nimetamist, valitsemaks mässuliste poolt vallutatud alasid. VM 18.11 → **Välisasjade nõukogu avaldas lootust, et konflikti lõpetamisele keskenduv rahvusvaheline Genf-II konverents toimub ÜRO eestvedamisel veel sel aastal. Välisministrid hindasid positiivseks sammuks seda, et Süüria Revolutsiooni- ja Opositsioonijõudude Rahvuskoalitsioon nimetas ametisse ajutise kabineti, kes valitseb mässuliste vallutatud alade üle.**

Järgmistes näidetes on küll pikk lause alles jäänud, kuid teksti aitab paremini mõista kõrvallause või kõrvallause parandamine.

Võrreldes möödunud aasta sama perioodiga koguti tulusid eelarvesse 275,8 miljonit eurot ehk 4,5 protsenti rohkem. See on seotud peamiselt maksutulude laekumise

kasvuga 250,2 miljoni euro ehk 5,2 protsenti ja laekunud toetuste kasvuga 42,8 miljoni euro ehk 4,9 protsenti. RM 30.11 → **See on seotud peamiselt sellega, et maksutulude laekumine kasvas 250,2 miljonit eurot ehk 5,2% ja laekunud toetused kasvasid 42,8 miljonit eurot ehk 4,9%.**

Välisminister Urmas Paet ütles Vilniuses Euroopa Liidu välisministrite kohtumisel vahetult enne ELi Idapartnerluse tippkohtumist, et nii Euroopa Liidu kui Ukraina loomulik huvi peaks olema suhete tihendamine ning assotsiatsioonilepe, sealhulgas vabakaubandus on selles osas parim loogiline areng. VM 28.11 → **Välisminister Urmas Paet ütles Vilniuses Euroopa Liidu välisministrite kohtumisel, mis toimus vahetult enne ELi Idapartnerluse tippkohtumist, et nii Euroopa Liidu kui Ukraina loomulik huvi peaks olema suhete tihendamine ning et vabakaubandust sisaldav assotsiatsioonilepe on selles parim loogiline areng.**

Järgmistes näidetes muutub mõte selgemaks kõrvallause või kõrvallaluse parandamisega.

Volinik lisas, et rakenduskava ja partnerluslepe läbirääkimiste laabumisel on loota nende heaks kiitmist Euroopa Komisjoni poolt juba tuleva aasta suvel. SIM 27.11 → **Volinik lisas, et kui rakenduskava ja partnerluslepe läbirääkimised laabuvad, siis on loota, et Euroopa Komisjon kiidab need heaks juba tuleva aasta suvel.**

Lisaks näeb see ette töötaja isikliku sõiduauto töösõitudeks kasutamise hüvitise maksuvabastuse piirmäära tõstmise 300 euron. RM 27.11 → **Lisaks näeb see ette, et kui isiklikku sõiduautot kasutatakse töösõitudeks, siis tõuseb selle eest makstava hüvitise maksuvabastuse piirmäär 300 euron.**

Taotlusvoorus saab toetust sõltuvusainete tarvitamise ennetamisele suunatud sotsiaalkampaania läbiviimiseks. Samuti koolituste läbiviimiseks teadlikkuse tõstmiseks tervisliku elukeskkonna loomisest ja igas poliitikas tervisemõjudega arvestamiseks. SOTS 27.11 → **Samuti selleks, et korraldada koolitusi, mis suurendavad inimeste teadlikkust tervislikust elukeskkonnast ja aitavad igas valdkonnas arvestada mõjuga tervisele.**

*„Põhjuseid on sellel kindlasti mitmeid, kuid antud programmiga püüame leevendada neid probleeme, mis tulenevad järsust elumuutusest, mis kaasneb vabadusse naasmisega,“ selgitas justiitsminister Hanno Pevkur programmi tagamaid. JM 18.11 → **“Põhjuseid on sellel kindlasti mitu, kuid selle programmiga püüame leevendada neid probleeme, mis tulenevad vabadusse naasmisega seotud järsust elumuutusest,” selgitas justiitsminister Hanno Pevkur.***

Samuti kohustatakse jalgratturit, kes on otsustanud ületada ülekäigurada või ülekäigukoht sõites, teha seda jalakäija tavakiirusega. MKM 14.11 → Samuti peab ülekäigurada või -kohta sõites ületav jalgrattur liikuma jalakäija tavakiirusega.

Sõnade järjekord

Mõnikord raskendab lauses mõtte tabamist sõnade järjekord või on oluline info hajunud lause keskele. Sellistel puhkudel piisab, kui tõsta sõnade järjekord lauses ümber. Tekst on selgem ka siis, kui on nimetatud tegija ja kasutatud kindlat kõneviisi. Järgmistes näidetes on sarnaselt eelmisega kohmakad laused, kuid siin on kohmakuse põhjuseks arusaamatu sõnade järjekord.

*Kalastuskaarti peab soetama vaid see kalur kes soovib teatud veekogudel kalastada. KEM 29.11 → **Kalastuskaardi peab soetama vaid see kalur, kes soovib kalastada teatud veekogudel.***

*Aktsiakapitali suurendamine on vajalik uute riigi täppismõõtevahendite ehk mõõteetalonide ostmiseks ja arendamiseks. MKM 28.11 → **Aktsiakapitali suurendamine on vajalik riigi uute täppismõõtevahendite ehk mõõteetalonide ostmiseks ja arendamiseks.***

*Rahandusministeerium esitas avalikule kommenteerimisele uuendatud sõiduautode maksustamist puudutavad eelnõud. RM 27.11 → **Rahandusministeerium esitas avalikule kommenteerimisele sõiduautode maksustamist puudutavad uuendatud/muudetud eelnõud.***

„Suuresti on kalandus reguleeritud küll Euroopa Liidu tasemel, aga uuel perioodil saame regionaalsemalt läheneda Balti merel kalapüügi kvootide ja kontrollimeetmete kokkuleppimisse.“ PM 27.11 → „Kalandus on küll suuresti reguleeritud Euroopa Liidu tasemel, aga uuel perioodil saame Balti mere kalapüügi kvoote ja kontrollimeetmeid kokku leppida regionaalsemalt.“

EBRD Euroopa Arengu- ja Rekonstruktsioonipanga ja Eesti on kokku leppimas pikaajalist tegevuskava selleks, et kliendisuhtest väljumise järel suudaks pank edukalt Eesti kogemusi kasutada ning Eesti ettevõtted saada kasu pangast ettevõtmistel panga sihtriikides. RM 26.11 → EBRD ja Eesti on kokku leppimas pikaajalist tegevuskava, et pank suudaks kliendisuhtest väljumise järel kasutada Eesti kogemusi ning Eesti ettevõtetel oleks pangast kasu selle sihtriikides.

Sven Kõllametsa panus erivajadustega üliõpilaste õiguste eest seismisel on eelkõige suunatud soovist luua väarikaid iseseisvaid eneseteostusvõimalusi kõikidele noortele. SIM 27.11 → Erivajadustega üliõpilaste õiguste eest seismisel on Sven Kõllamets eelkõige lähtunud soovist luua kõikidele noortele väarika iseseisva eneseteostuse võimalusi.

Kutsun neljapäeval 28. novembril, kui möödub 95 aastat Vabadussõja algusest, üles meenutama kõiki meie vabaduse eest võidelnud Vabadussõja sangareid. KAM 25.11 → Kutsun kõiki üles meenutama neljapäeval, 28. novembril, kui möödub 95 aastat Vabadussõja algusest, meie vabaduse eest võidelnud Vabadussõja sangareid.

Tallinna Humanitaargümnaasium on ligi 20 aastat tegelenud süvendatud eesti keele õppega ja õpetanud osa aineid eesti keeles. HM 15.11 → ... tegelenud eesti keele süvaõppega ...

Lause mõistmist takistab ka see, kui sõnad on omavahel segaselt seostatud. Järgmistes näidetes raskendavad teksti mõistmist ebamäärased asesõna.

*Eestil on vaja nii suur- kui väiketootmist ja nende investeeringute rahastamisel tuleb vaadata suurt pilti ... PM 29.11 → **Eestil on vaja nii suur- kui ka väiketootmist ja tootmisse investeerimisel tuleb vaadata suurt pilti ...***

*Oleme maaelu arengukava koostamises ja otsetoetuste arvelt selle eelarve suurendamises lähtunud põllumeeste ühisest seisukohast, et toetused peavad minema aktiivsetele toidutootjatele. PM 29.11 → **Oleme maaelu arengukava koostades ja selle eelarvet otsetoetuste arvelt suurendades lähtunud põllumeeste ühisest seisukohast ...***

*„Valitsus ei toeta automaksu, kuid on olnud üksmeelne selles, et sõiduautode maksusoodustust tuleb piirata juhul, kui see ostetakse firma nimele, aga seda kasutatakse ka erasõitudeks. See otsus on olnud seotud ka riigieelarve paratamatusega ning keeluga halvendada riigikogus tema tasakaalu. Eelarve koostamise käigus on sellel muudatusel olnud otsene seos teede rahastamises tekkinud lüngaga,“ ütles rahandusminister Jürgen Ligi. RM 27.11 → „**Valitsus ei toeta automaksu, kuid on olnud üksmeelne selles, et sõiduautode maksusoodustust tuleb piirata juhul, kui auto ostetakse firma nimele, aga seda kasutatakse ka erasõitudeks. Selline seisukoht on olnud seotud ka riigieelarvega ning keeluga riigikogus eelarve tasakaalu halvendada. Eelarve koostamisel on maksumuudatus olnud otseselt seotud teede rahastamises tekkinud lüngaga,“ ütles rahandusminister.***

*Tindi- ja siavarud on väga napid, mis on suures osas tingitud röövkalade suurest arvukusest järvedes aga ka ebasoodsatest ilmastikuoludest, mis ei soodusta nende kudemise õnnestumist. KEM 15.11 → **Tindi- ja siavarud on väga napid. Suures osas on varude kahanemise põhjuseks röövkalade arvukus ja ebasoodsad ilmastikuolud, mis ei soodusta kalade kudemist.***

*Rääkides inimsusevastaste ja sõjakuritegude vastu võitlemisest maailmas märkis Paet, et tänu riikide ühistele pingutustele on Rahvusvaheline Kriminaalkohus omandanud selles keskse rolli. VM 16.11 → **Paet märkis, et tänu riikide ühistele pingutustele on Rahvusvaheline Kriminaalkohus omandanud maailmas inimsusevastaste ja sõjakuritegude vastu võitlemisel keskse rolli.***

5.3. Erialaterminid

Siia peatükki olen koondanud need laused ja lõigud, kus on kasutatud avalikkusele arusaamatuid sõnu ja väljendeid, kuid mida asjasse puutuvad isikud ise hästi tunnevad. Tegemist on erialaterminitega, mida kasutavad ühe valdkonna inimesed omavahelises kõnepruugis (Kirjuta...). Ministeeriumite töötajate erialane keel puudutab mitmeid valdkondi, nt rahandus (nt riigieelarve), õigusloome, keskkond jne. Ainult ministeeriumite ametnikele mõeldud tekstides on erialaste terminite kasutamine täiesti mõeldav, aga kuna pressiteade on mõeldud suuremale lugejaskonnale peaks erialaterminite kasutamist vältima.

(Pealkiri) MKM ootab arvamusi avaandmete rohelise raamatu esialgse versiooni kohta. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium algatas avaliku konsultatsiooni avaandmete rohelise raamatu koostamiseks. Tegemist on avaandmete valdkonna poliitika esimese süstemaatilise käsitlemisega, mis avab selle valdkonna põhimõtted, koosvõime arhitektuuri, olulisemad poliitikavalikud ning tegevuskava. MKM 28.11

Juba pealkirjas on kasutatud terminit avaandmete roheline raamat, mis ei ole levinud termin. Avalõiguse terminile suuremat selgust ei saa, lisandub veel üks erialaste sõnade kombinatsioon (koosvõime arhitektuur). Roheline raamat on Keelenõu andmetel Euroopa Komisjoni töödokument, kuid lausete ümbersõnastamiseks mul sellest ja olemasolevatest keeleteadmistest ei piisa, vaja on erialaseid teadmisi. Samadel põhjustel jään hätta ka koosvõime¹⁷ arhitektuuriga.

Uue kiire lõpetamismenetluse korral on eesmärgiks, et ühinemise kaudu saab omandada kogu ühingu vara üldõigusjärgluse korras ja eeldatavalt võtab ühingu sellisel moel lõpetamine tulevikus aega umbes kaks kuud. JUST 28.11

Juriidiline erialatermin, mida peaks pressiteate tekstis selgitama.

¹⁷ Koosvõime on infosüsteemide ja nende toetavate tegevusprotsesside võime vahetada andmeid ja ühiselt kasutada informatsiooni ja teadmisi (<http://www.riso.ee/et/sonastik>).

(Pealkiri) EKEI-l ilmub mahukas kriminalistikaekspertiise tutvustav õpik. JM 19.11 → Eesti Kohtuekspertiisi Instituudil ilmub mahukas kriminalistikaekspertiise tutvustav õpik.

(Pealkiri) KSH: MAK 2014-2020 kooskõlas rahvusvaheliste keskkonnakaitse lepete ja siseriiklike eesmärkidega. PM 14.11 → Keskkonnamõju strateegilise hindamise järgi on maaelu arengukava 2014–2020 kooskõlas rahvusvaheliste keskkonnakaitse lepete ja riiklike eesmärkidega.

Tänane välisasjade nõukogu, kuulates ära EEASi ja Euroopa Komisjoni põhjaliku analüüsi, ei võtnud veel vastu lõplikku otsust Ukraina osas. VM 18.11 → Tänane välisasjade nõukogu, kuulanud ära Euroopa Liidu välisteenistuse ja Euroopa Komisjoni põhjaliku analüüsi, ei võtnud veel vastu lõplikku otsust Ukraina kohta.

Kahes esimeses näites on pealkirjas kasutatud lühendeid, mida küll hiljem teksti sees selgitatakse, kuid pealkirjas jäävad nad sellisel kujul pigem arusaamatuks. EKEI on Eesti Kohtuekspertiisi Instituut, KSH keskkonnamõju strateegiline hindamine ja MAK maaelu arengukava. Ilmselt on pressiteate koostajad lühendeid kasutades pidanud silmas teksti lühidust, sest lühendite taga on mitmesõnalised kombinatsioonid, kuid arusaadavusele need lühendid kaasa ei aita. Viimases näites on lühend teksti keskel, kuid seda ei ole ei enne ega pärast kuskil selgitatud, millega tegemist on. EEAS on Euroopa Liidu välisteenistus (European External Action Service – EEAS) ja nii saab seda ka kenasti öelda.

(Pealkiri) Venemaa uuele peakonsulile Narvas anti üle eksekvaatur. VM 14.11

Eksekvaatur on diplomaatia erialasläng, mis Vikipeedia andmetel on vastuvõtva riigi tegutsemisluba, mille saamisest konsul loetakse ülesannete täitmisele asunuks.

„Eestis on struktuurifondide raha olnud suureks abiks aktiivsete tööturumeetmete rakendamisel ning haridussüsteemi reformimisel,“ ütles Ansip. „Ma usun, et struktuurivahendite partnerluslepingute sarnased instrumendid ja Euroopa Liidu uue eelarve puhul rakendatav makromajanduslik tingimuslikkus aitab kõikidel riikidel reforme ellu viia.“ PEAM 12.11 → „Eestis on tõukefondide rahast olnud aktiivsete

tööturumeetmete rakendamisel ning haridussüsteemi reformimisel palju abi,” ütles Ansip. „Ma usun, et partnerluslepingute sarnased tõukefondide võimalused ja Euroopa Liidu uus eelarve aitavad kõikidel riikidel reforme ellu viia.“

Struktuurifondil on olemas eesti keelele omasem sõna tõukefond. Instrumendid võib tähendada mitmeid asju, seetõttu peaks täpsuse huvides kasutama muud sõna. Toimetatud lauses jääb endiselt arusaamatuks see, mis on partnerluslepingute sarnased ja makromajanduslik tingimuslikkus jäi toimetatud lausest päris välja.

5.4. Muu

Liigne võõrsõnalembus

Eesti välisminister Urmas Paet on Vilniuses avatud Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituudi valge lindi kampaania juhtfiguur. VM 30.11 → eestvedaja/juht

Välisminister märkis veel, et samuti on vaja tähelepanu pöörata regiooni gaasituru regulatsioonide harmoniseerimisele, eesmärgiga luua ühistel põhimõtetel töötav gaasiturg. VM 29.11 → ... regiooni gaasituru eeskirjade ühtlustamisele ...

„Ühiskonnas peab olema konsensuslik nulltolerants alaealiste suitsetamise osas ...“ SOM 27.11 → „Ühiskond peab taunima alaealiste suitsetamist ...“

Peamiseks vedajaks oli siin kalatööstus, hinnatõus 15 protsenti, kuid tegu on küllaltki volatiilse sektoriga, mille tooraine hinnad võivad lühikese ajaga oluliselt muutuda. MKM 20.11 → ... kuid tegu on küllaltki muutliku sektoriga ...

„Tootmise poolelt on koostöös tootjatega peagi algamas veiselihastrateegia koostamine – sektori tegevust hästi fokuseerinud piimastrateegia annab selleks julgust,“ rääkis põllumajandusminister Helir-Valdor Seeder. PM 26.11 → „Koostöös tootjatega algab peagi veiselihastrateegia koostamine, milleks annab julgust piimandussektorile hästi mõjunud piimastrateegia ...“

Vormivead

Uus maaelu arengukava aastateks 2014–2020 otsib tasakaalu erinevate tootmisharude ja erinevate suurusega ettevõtete toetamise vahel ... PM 29.11 → ... ja erineva suurusega ettevõtete toetamise vahel ...

Peame arvestama Eesti jaoks olulisi eesmärke ja vaadata suurt pilti. PM 29.11 → ... ja vaatama suurt pilti.

*Globaalsel tasandil on tegemist aasta ühe olulisima internetivabaduse teemalise kohtumisega. VM 27.11 → **Globaalsel tasandil on see üks aasta olulisemaid /aasta olulisim internetivabaduse teemaline kohtumine.***

„HIV ja tuberkuloosi puhul on oluline nakkumise varane avastamine ning integreeritud raviteenuse osutamine patsiendile, kes sageli põevad korraga mitut haigust,“ rõhutas sotsiaalminister Taavi Rõivas oma sõnavõtus. SOM 22.11 → „... patsiendile, kes sageli põeb... / ... patsientidele, kes sageli põevad ...

*Koostöö Kesk-ja Ida-Euroopa riikidega täiendab tema sõnul ka möödunud nädalal Hiina ja Euroopa Liidu tippkohtumisel kinnitatud strateegilise koostöökava aastani 2020. PEAM 26.11 → **Koostöö Kesk- ja Ida-Euroopa riikidega täiendab tema sõnul ka möödunud nädalal Hiina j Euroopa Liidu tippkohtumisel kinnitatud strateegilist koostöökava aastani 2020.***

Trükivead

Täna Eesti Päevalehes avaldatud artikkel „Riik soovib asendada koolipsühholoogid rendipsühholoogidega“ põhineb valeväitel. HM 27.11 → rendipsühholoogidega

*Reinsalu sõnul ei ole on seni pakutud termin „rünnuk“ hea sõna, sest see ei ole kaitseväes ega avalikkuses kasutuse võetud. KAM 22.11 → **Reinsalu sõnul ei ole seni pakutud termin „rünnuk“ hea sõna, sest seda pole kaitseväes ega avalikkuses kasutusele võetud.***

„Olulisim on Afganistani omaluse ja võimekuse kasvatamine,“ lausus Paet VM 16.11
→ Ilmselt on mõeldud **osaluse**.

Ortograafiavead

Järgmiste lausete puhul esinesid esile toodud vead läbivalt terves tekstis, millest järeldan, et kirjutaja ei tea, et protsendimärki ja arvu ei kirjutata kokku, et numbrite vahel on *kuni* tähenduses mõttekriips, kuid ilma tühikuteta sidekriips pannakse sõnapaaride vahele jne. Siin on ka näiteid võõrnimedele käänamise probleemidest, kümnendmurdude kirjutamisest jne.

Kõigi kutseõppe läbinud päästjate palk kerkib vähemalt 5 %. SIM 28.11 → **5%**

Tokios asutati Jaapani - Eesti parlamendirühm. VM 27.11 → **Jaapani-Eesti parlamendirühm**

Kolmapäeval, 27. novembril alustas Jaapani kahekojalises parlamendis Dietis taas tegevust Jaapani – Eesti parlamendirühm. /.../ ... osalevad erinevate erakondade liikmed Diet'i mõlemast kojast. VM 27.11

Aadu (Ado) Birk oli Eesti Vabariigi peaministri ülesannetes 28.-30. juulini aastal 1920. Riigikantselei 14.11 → **28.-30. juulini**

Aastatel 2007-2009 oli ta sotsiaalminister. SOM 13.11 → **2007–2009**

... tarvitati ühe inimese kohta 10,4 liitrit puhast alkoholi ... SOM 27.11 → **10,4 liitrit**

Taotlusvooru toetuse kogusumma on 870 000 eurot, maksimaalne summa ühele projektile on 330 000 EUR ... SOM 27.11 → **330 000 eurot**

Huvitav kool ei tähenda vaid lusti ja mängu, rääkis Haridus- ja Teadusministeeriumi üldhariduse osakonna juhataja Irene Käosaar Lastekaitse Liidu aastakonverentsil "Kuidas elad, Eestimaa laps?". HM 15.11 → **„Huvitav kool ei tähenda vaid lusti ja mängu,“ rääkis ...**

Sünonüümid muudavad küll teksti elavamaks, kuid võõr- ja omasõnade vahelduv kasutamine lühikeses pressiteates võib mõtte püüdmist raskendada. Nii juhtus ühes välisministeeriumi pressiteates, kus mainiti mitu korda *infrastruktuuri* ja seejärel *transporditaristut*, kus oleks pidanud jääma ühe või teise juurde.

Eesti on välisminister Urmas Paeti sõnul oma Balti eesistumisaasta prioriteetideks seadnud infotehnoloogiaalase koostöö, regionaalse energiaturu edasiarendamise, transpordi infrastruktuuri parandamise ning Läänemere regiooni erinevate koostööformaaside efektiivsema sidumise./.../ Veel kõneles Paet Balti riikide transporditaristu arendamisest. VM 29.11

Asjatud kordused

*Sellel aasta juunis võttis riik põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muudatustega riigile hoopis lisakohustuse anda omavalitsustele ja koolidele lisatuge. HTM 27.11 → ... **hoopis uue kohustuse anda omavalitsustele ja koolidele lisatuge.***

Seadusesse on sisse toodud ka püsimetsanduse mõiste , mille sissetoomisega saavad metsaomanikud täiendava võimaluse majandada oma metsa nii, et ei tekiks suuri lagedaid alasid. KEM 20.11 → Seadusesse on toodud ka püsimetsanduse mõiste, millega saavad metsaomanikud lisavõimaluse majandada oma metsa nii, et ei tekiks suuri lagedaid alasid.

„Järgmiseks kohtumiseks analüüsitakse täiendavalt läbi teiste Euroopa riikide andmed ja näited ning hinnatakse täiendavalt võõrliigi loodusesse pääsemise tõenäosust ja mõju.“ KEM 25.11 → „Järgmiseks kohtumiseks analüüsitakse veel teiste Euroopa riikide andmeid ja näiteid ning hinnatakse võõrliigi loodusesse pääsemise tõenäosust ja mõju.“

*Hinnatõus püsib Eestis stabiilne, püsid 2014. ja 2015. aastal kolme protsendi lähedal. RM 19.11 → **Hinnatõus püsib Eestis stabiilne ning jääb 2014. ja 2015. aastal kolme protsendi lähedale.***

Lähtuvalt detsembris toimuvast kaitseteemadele keskenduvast ülemkogust arutavad välis- ning kaitseministrid ühisel istungil ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika teemasid. VM 18.11 → Lähtuvalt detsembris toimuvast kaitseteemalisest ülemkogust arutavad välis- ning kaitseministrid (täna) istungil julgeoleku- ja kaitsepoliitikat.

5.5. Pressiteadete analüüsi kokkuvõte

Analüüsisin 141 pressiteate keele kasutust lugejast lähtuva selge keele põhimõtete toel: konkreetne sõnum, mõistliku pikkusega ja arusaadav lauseehitus ehk lausetasand ja erialasläng. Lisaks pöörasin tähelepanu liigsele võõrsõnade kasutamisele ning vormi-, trüki- ja ortograafiavigadele, mis koondasin kokku ühte peatükki „Muu“.

Lähtudes püstitatud uurimisülesandest ja valimist saan väita, et enim jäid ministriumite pressiteadetes silma arusaamatu lauseehitus ning abstraktne sõnum. Mis puudutab lauseehitust, siis enamikul juhtudel on probleemiks lause halb liigendatus. Selle asemel, et kasutada kõrvallauseid, on surutud hulgaliselt teavet kokku ühte lihtlausesse. Seetõttu on lugejal raske aru saada näiteks sellest, milline täiend millist sõna täiendab. Ilmselt sõnakorduse kartuses on kasutatud ebamääraseid asesõnu nii, et lugeja ei saa aru, mille kohta asesõna käib. Põhjuseks võib olla see, et teksti koostaja valdab teemat, ent ei ole pannud ennast valdkonnavõõra lugeja rolli.

Uuritud lausetes esines üleliigseid sõnu nagu *poolt*, *osas* jms, mis lausele midagi juurde ei anna, kuid ähmastavad arusaamist. Sarnase, sageli esinenud abstraktse keelekasutuse näitena võib tuua lause, kus inimese *soo* asemel kasutati sõna *sooaspekt*.

Mõnevõrra vähem esines valimis liiga pikki lauseid, sisutühjade verbide kasutamist ja erialaslängi. Pikad laused ei ole iseenesest alati halvad, kuid mida abstraktsem on lause sisu, seda kindlam võib olla, et lause lõppedes on lugejal selle algus juba ununenud. Eriti sageli esines selliseid lauseid pressiteadete avalõikudes, kus taheti ühekorraga edasi anda kõike seda, kellega ja kus minister kohtus, millest räägiti ning millistele järeldestele jõuti.

Sagedamini esinenud sisutühjad verbid olid: *tagama, omama, läbi viima, teostama*. Nende kasutamine seal, kus neid tegelikult vaja ei ole, viitab ilmselt kirjutaja püüdele mõjuda ametlikult, kuid tegelikult lisab lausesse tarbetut sõnavahtu.

Enim jäi häirivana silma see, et ametikeele termineid seletatakse omakorda lahti teiste ametikeele mõistetega. Nii võib kirjutajale hõlpsasti jääda mulje, et tavalugejale raskesti mõistetav sõna on justkui lahti seletatud, ent taas kord pole kirjutaja pannud end teksti ja valdkonnaga esmakordselt kohtuva lugeja rolli.

Muud puudused võib esinemissageduse järgi reastada suuremast väiksemani nii: asjatud kordused, ortograafiavead, vormivead, trükivead ja liigne võõrsõnalembus. Viimase puhul seatakse lugejale otsene takistus tekstist arusaamisel, kui kasutatakse võõrsõna, mis ei ole üldtuntud. Väga palju eksiti side- ja mõttekriipsu kasutamise, protsendimärgi (%) ja arvu kokku paigutamise, murdarvu täis- ja murdosa kirjutamise, võõrnimede käänamise ning euro lühendi kirjutamise reeglite vastu.

5.6. Küsitluse tulemused

5.6.1. Vastajad

Küsitlus oli üles ehitatud nii, et teave vastaja kohta oli küsitluse lõpus, kuid analüüsi alustan just sellest osast. Küsitlusele vastas 122 inimest, 76 naist ja 46 meest. Vanusegrupis 30–39 aastat oli kõige rohkem vastanuid (56), mis moodustas 46% kõigist vastanutest. Järgnesid vanusegrupp 18–29 (29 vastajat) ja vanusegrupp 40–49 (24 vastajat). 9 vastajat oli vanusegrupis 50–59 ja 4 vastajat vanusegrupis 60–69 eluaastat.

Kõige enam vastanuid (56) märkis oma hariduseks magistrikraadi, mis moodustab 46% kõigist vastanutest. Bakalaureusekraadiga vastanuid oli 43 (32%), kutse- või keskharidusega 16 (13%), doktorikraadiga oli 5 vastajat (4%) ja põhiharidusega 2 vastajat (alla 2%).

Avalike suhete või ajakirjanduse valdkonnas töötab 43 vastajat (35%), vastavalt 27 ja 16 inimest. 6 vastaja erialaks on eesti keel ning 73 vastajat (60%) on mingi muu eriala esindajad. Vastajate seas on avalikus teenistuses/sektoris töötavaid inimesi (6), erasektori esindajaid (4), IT valdkonnas töötajaid (6), samuti turunduses või reklaamiga tegelevaid inimesi (7). Tõlkijaid ja toimetajaid on küsitlusele vastanute seas 7, raamatupidajaid või finantssektoris töötajaid 5, samuti töötab 5 inimest erinevate kaunite kunstidega või meelelahutuses. Müügi valdkonnas või klienditeeninduses töötajaid on 4, keskkonna või loodusteadustega on seotud 3 vastajat, juura või psühholoogiaga 3. Projekti- või programmi juhte on 2, samuti 2 inimest märkis oma ametiks juhtimine. Nii tootmises kui ka dokumendihalduses tegutseb kummaski 2 vastajat, juhiabisid või sekretäre on 2. Arstiteaduse märkis oma valdkonnaks 2 inimest ja hariduse samuti 2 vastajat. Üks vastaja märkis oma erialaks sotsiaalteadused ja üks vastaja õpib esimesel kursusel ajakirjandust.

5.6.2. Eelnev kokkupuude pressiteadetega

Esimeste küsimustega tahtsin ma välja selgitada, kui paljudele vastanutest on pressiteated osa igapäevatööst (küsimus nr 1) ja kui paljud on mõne pressiteate ise koostanud (nr 2). 53 vastajat ütles, et tegeleb pressiteadetega osana igapäevatööst, kuid neile võib lisada veel 10 inimest, kes valisid küll vastusevariandi „muu“, kuid kes täpsustavad, et on pressiteadetega tegelenud näiteks oma eelmisel töökohal. 58 inimest vastas, et pressiteated ei ole osa nende igapäevatööst. Selgema pildi kokkupuutest pressiteadetega annab küsimus nr 2, kus 104 inimest vastas, et on kunagi mõne pressiteate ise koostanud või seda lugenud.

86 küsitluses osalenud inimest on lugenud mõnda pressiteadet, mille mõttest ta aru ei saanud (küsimus nr 5) ja 69 on jätnud pressiteate lugemise pooleli, kuna see oli arusaamatu (küsimus nr 6). Nr 6 küsimuse juures oli võimalik oma valikut ka põhjendada. Toon mõned näited selle kohta, miks on pressiteate lugemine pooleli jäetud või miks ei ole.

– Tihti ei ole tegemist arusaamatusega, vaid pressiteatel puudu sisu.

– Kui jälle näen et teksti täiteks on pandud mõttetuid ja ebaElulisi väljendeid ja ülekasutatud superlatiive, siis panen teate KOHE kinni!

– Nimelt ei jäta pooleli. Kuna sõnastamisoskus on minu jaoks oluline, siis ma pigem võtan seda kui väljakutset ikkagi aru saada, mida öelda on tahetud.

122st vastanust 120 on veendunud, et tavalise lugeja jaoks on pressiteatest arusaamine väga oluline (90) või oluline (30) (küsimus nr 4).

Küsitluse esimeses osas uurisin ka seda, kuidas inimene reageerib, kui pressiteates on kasutatud võõrsõnu (nr 3) ja kui pressiteates on sõnu, mille tähendusest inimene aru ei saa, kas ta otsib selle tähenduse siis internetist või sõnaraamatust üles (nr 7). Nr 3 küsimuse eesmärk oli välja selgitada, kas võõrsõnade kasutamist peetakse prestiižseks (!) ehk mainekaks. Vaid üks inimene vastas, et võõrsõnade kasutamine pressiteates avaldab talle muljet. Pea võrdselt oli vastanuid, kes ütlesid, et võõrsõnad ei häiri neid (47) ja keda häirib see pisut (45). Väga häirituna tunneb ennast 12 inimest. Ka selle küsimuse juures oli võimalik vabas vormis oma vastust selgitada. Toon mõned näited.

– Otseselt ei häiri, kuid liigne võõrsõnade kasutamine võib vahel varjutada sõnumi sisu ja selle olulisust.

– Oleneb, kui keerulisi võõrsõnu on kasutatud ja kas seda on tehtud ka õiges kontekstis. Tihti tundub, et võõrsõnu kasutatakse, et teha teema olulisemaks, kui see tegelikult on.

– Kui võõrsõna on piisavalt tuntud ja selle kasutamine on õigustatud (puudub hea eestikeelne vaste), siis see mind ei häiri.

7. küsimuse vastused jagunesid üsna võrdselt nende vahel, kes otsivad vahel arusaamatu sõna tähendust internetist või sõnaraamatust (34), kes otsivad harva (34) ja kes ei otsi mitte kunagi (29).

Kuna pooled vastanutest ei otsi kunagi või otsivad harva neile arusaamatu sõna tähenduse üles, siis ma järeldan, et nr 3 küsimusele vastates eeldasid inimesed, et

küsimuses on mõeldud neile arusaadavat võõrsõna, sest pea 40% vastas, et võõrsõna pressiteates ei häiri neid üldse. Muidugi on ka see võimalus, et inimene ei saa sõnast aru ja ei hakka ka tähendust otsima. See aga tähendab, et vähemalt mingi osa tekstist jääb talle arusaamatuks. Aga kuna pea kõik vastajad (120) on öelnud, et tavalise lugeja jaoks on oluline või väga oluline pressiteatest aru saada, eeldasid inimesed ilmselt, et nr 3 küsimuses peeti silmas neile arusaadavat võõrsõna. Pea kolmveerand vastanutest (70%) on lugenud pressiteadet, mille mõttest nad aru ei saanud. See viitab asjaolule, et võõrsõnad ei ole peamine põhjus, miks pressiteatest aru ei saada (kuna võõrsõnad lugemist väga ei häiri). Loodetavasti annab arusaamatuse põhjustest pisut aimu järgmine küsitluse peatükk.

5.6.3. Keele-eelistused

Küsitluse teises osas olid lõigud ja laused pressiteadetest ning vastajad said valida, kas nad eelistavad originaaltekstis olnud keelt või selges keeles kirjutatud varianti. Selleks et mitte mõjutada vastajate valikut, ei olnud küsimuse juures selgitust, milline on originaaltekst ja milline selgesse keelde ümber pandud lause. Üheksa küsimuse hulgas oli ülipikki lauseid, arusaamatut lauseehitust, abstraktset sõnastust ja võõrsõnu.

Enamik vastajatest eelistas selgekeelseid lauseid

Keele-eelistuste osas valisid vastajad 85% juhtudest selge keele variandi. Iga küsimuse juures eelistati selge keele varianti ülekaalukalt. Need, kes töötavad igapäevaselt pressiteadetega, eelistavad selge keele varianti 89% juhtudest, mis on 9% enam võrreldes nendega, kes ei puutu oma igapäevatöös pressiteadetega kokku (80%). Nendest vastustest võib järeldada, et selget keelt eelistavad pea 10% enam need, kes pressiteadetega tihedamalt kokku puutuvad (kirjutavad neid või loevad). Variandi „Muu“ valis 10 inimest, kes täpsustuses ütlesid, et on eelmistel töökohtadel pressiteadetega tihedamalt kokku puutunud. Nead eelistasid selge keele variante 86% juhtudest, seega saab minu järeldus veelgi kinnitust, et pressiteadetega tihedamalt kokku puutuvad inimesed eelistavad enam selget keelt.

Tabel 1. Vastajate igapäevane kokkupuude pressiteadetega

Küsimus	Kokku	Jah	Ei	Muu
nr 9 (üleliigsed sõnad)	82%	89%	76%	80%
nr 10 (pikk lause)	84%	89%	79%	90%
nr 11 (võõrsõnad)	86%	92%	79%	90%
nr 12 (lauseehitus)	89%	89%	88%	90%
nr 13 (abstraktne sõnastus)	79%	87%	71%	80%
nr 14 (abstraktne sõnastus)	87%	92%	83%	80%
nr 15 (lauseehitus)	87%	92%	79%	100%
nr 16 (sõnade järjekord)	85%	83%	88%	80%
Kokku keskmine	85%	89%	80%	86%

Tabel 2. Vastajate haridustase ja keele-eelistused

Küsimus	Kokku	Põhi	Kesk	Baka	Mag	Dok
	(122 in)	(2 in)	(16 in)	(43 in)	(56 in)	(5 in)
nr 9 (üleliigsed sõnad)	82%	100%	75%	81%	82%	100%
nr 10 (pikk lause)	84%	100%	75%	79%	91%	80%
nr 11 (võõrsõnad)	86%	50%	69%	88%	89%	100%
nr 12 (lauseehitus)	89%	100%	88%	81%	93%	100%
nr 13 (abstraktne sõnastus)	79%	100%	63%	77%	82%	100%
nr 14 (abstraktne sõnastus)	87%	50%	88%	88%	86%	100%
nr 15 (lauseehitus)	87%	50%	75%	88%	89%	100%
nr 16 (sõnade järjekord)	85%	100%	94%	72%	91%	100%
Kokku keskmine	85%	81%	78%	82%	88%	98%

Mida kõrgem haridustase, seda suurem selge keele eelistus

Üldlevinud arusaama järgi võiks arvata, et mida madalam on inimese haridustase, seda enam eelistab ta selgekeelset teksti. Sama loogika järgi peaks kõrgema haridusega inimene keerulisema tekstiga hakkama saama ning selge keel ei pruugi olla tema esinene valik. Nagu on näha tabelis nr 2, suureneb koos haridusastmega ka selge keele eelistus. Vaid paari küsimuse juures (nr 12 ja 16) on näha, et (kutse)keskharidusega vastajad on selgekeelset varianti rohkem eelistanud kui bakalaureusekraadiga vastajad. Kuid magistrikraadiga vastajad tõstavad taas selge keele eelistust.

Kuna põhiharidusega vastajaid oli ainult kaks ja doktorikraadiga viis, siis jätan need analüüsist väheste andmete tõttu kõrvale. Nii selgub keskhariduse, bakalaureuse- ja magistrikraadiga inimeste vastuseid võrreldes, et mida kõrgem haridus, seda rohkem eelistatakse selget keelt. Kui (kutse)keskharidusega vastajad eelistavad selgekeelseid variante keskmiselt 78%, siis bakalaureusekraadiga inimeste toetus on 82% ja magistrikraadiga 88%. Viimane on 3% võrra suurem ka üldisest keskmisest.

Mida pikem ja keerulisem lause/lõik, seda enam eelistatakse lugeda selgekeelset teksti

Mõni küsimus oli üles ehitatud nii, et erinevus originaalteksti ja selgekeelse variandi vahel seisnes vaid paaris sõnas (nt nr 9, 11, 13, 14, 16). Mõni küsimus koosnes aga pikemast lõigust, kus selgekeelses variandis oli ühest pikast lausest saanud mitu lühemat (nt 10) või oli selguse huvides muudetud sõnastust (nt nr 12, 15).

Vastuste põhjal saab järeldada, et kui lõik on pikk ja keeruline, kaldutakse selgekeelset sõnastust eelistama keskmisest rohkem kui üksikute arusaamatute sõnade puhul. Kõige suurem keskmine toetus (89%) selge keele variandile oli küsimuses nr 12, mis koosnes kolmest lausest, mille omavahelist seost oli originaaltekstis raske tuvastada. Kõige väiksem keskmine toetus (79%) selgekeelsele variandile oli küsimuses nr 13, kus viiendik (21%) eelistas originaali sõna *sooaspekt* sõnapaarile *inimese sugu*.

5.6.4. Küsitluse kokkuvõte

Küsitlusele vastanud 122-st inimest eelistab 85% selgekeelset teksti. Kuigi peaaegu kõik vastajad (120) pidasid oluliseks seda, et tavaline lugeja saaks pressiteatest aru, on iga seitsmes vastaja (86) lugenud pressiteadet, mille mõttest nad aru ei saanud. Üle poole vastanutest (69) on pressiteate lugemise suisa pooleli jätanud, kuna see oli arusaamatu.

Selge keele eelistamisel ei mängi rolli see, kas inimene töötab igapäevaselt pressiteadetega või ei ole see osa tema igapäevatööst. Küsitlusest selgus, et igapäevaselt pressiteateid kirjutav või lugev inimene eelistas selgekeelseid variante isegi keskmisest rohkem (89%) kui igapäevaselt muude ülesannetega tegelev inimene (80%). See tähendab, et pressiteadete koostajate hoiak selge keele osas on väga positiivne.

Selge keele eelistamine ei sõltu ka haridustasemest. Küsitlusest selgus, et kõrgema haridusega vastajad eelistavad selgekeelseid variante küll keskmisest pisut rohkem (magistrikraadiga 88% ja doktorikraadiga 98%¹⁸), kuid ka (kutse)keskhariduse (78%) ja bakalaureusekraadiga (82%) vastajatel on eelistus keskmise lähedal. Nagu näha tõuseb haridustaseme tõusuga ka selge keele eelistamine.

¹⁸ Selles vanuserühmas oli vaid viis vastajat.

Kokkuvõte

Uurisin oma magistritöös ministeriumite pressiteateid selge keele põhimõtete toel. Töö eesmärk oli välja selgitada need peamised keelelised tarindid, mis põhjustavad lugejale pressiteate mõistmisel enim raskusi. Selleks vaatlesin 2013. aasta novembri kolmel viimasel nädalal ilmunud pressiteateid ja tõin välja need konstruktsioonid, mis mulle kui lugejale arusaamatuks jäid. Viisin läbi ka küsitluse, kus 120 inimest vastas, millist sõnastust nad pressiteates eelistavad.

Kuna mulle teadaolevalt ei ole varem pressiteateid selge keele toel uuritud, andsin ülevaate pressiteatest kui žanrist ja uudise allikast. Samuti selge keele põhimõtetest ja nende rakendamise võimalikkusest erinevate tekstide puhul.

Ministeriumid saatsid vaadeldud perioodil päevas keskmiselt 7 pressiteadet. Varasemate uuringute andmetel saab umbes 30% pressiteadetest uudis ja nende sõnastust eriti ei muudeta, kõige rohkem pääsevad meediasse avaliku sektori asutuste pressiteated (vt Kase). Seega jõuab suur hulk pressiteateid pea muutmata kujul uudisena lugeja ette ja pressiteadete tekstid mõjutavad oluliselt meie meediaruumi ja keelekasutust. Kuna pressiteate koostaja kirjutab teate praktiliselt otse (lõpp)lugejale, on ka koostaja vastutus sellevõrra suurem – tekst peab olema arusaadav tavalisele inimesele, mis välistab erialase keele. Küsitlusele vastanud 120st inimesest 120 pidas samuti oluliseks, et tavaline inimene saaks pressiteatest aru.

Uuritud pressiteadetes oli üsna palju ortograafia- ja trükivigu. Trükivead viitavad küll sellele, et pressiteade on koostatud kiirustades, kuid minu hinnangul ei seganud need valitud pressiteadetes sisust arusaamist nii, nagu kohmakas lauseehitus või abstraktne sõnum. Kõige enam esineski pressiteadetes kohmaka lauseehitusega ja abstraktse sõnumiga lauseid. Enamikul juhtudel oli võimalik kohmaka lauseehitusega lausetes sõnade järjekorda muutes, sõnu asendades või välja jättes arusaadavust parandada.

Abstraktse sõnumi puhul võis lause olla küll üldjoontes arusaadav, kuid temas puudus konkreetsus, mis on aga oluline osa selgusest.

Küsitlus näitas, et 85%-l juhtudest eelistasid lugejad selgemat sõnastust ja lauseehitust. Inimesi häirisid lausetes vähem üksikud võõrsõnad, kui lause ise oli arusaadava ülesehitusega. Rohkem häirisid lugejaid pikad laused keeruliste mõttekäikudega. Üle poole vastanutest (69) on pressiteate lugemise pooleli jätanud, kuna see oli arusaamatu. See tähendab, et pressiteates olev teave ei jõua oma keerulisuse või segasuse tõttu lugejani. Küsitlusele vastasid erineva haridustasemega inimesed ja selgus, et kõrgema haridusega vastajad eelistasid selgekeelseid variante isegi keskmisest pisut rohkem kui madalama haridusega vastajad. Oma töös igapäevaselt pressiteadetega kokku puutuvad inimesed eelistasid selgekeelseid variante pea 10% rohkem kui need vastajad, kes igapäevaselt pressiteadetega ei tööta. Sellest võib järeldada, et valmisolek koostada selgekeelseid teateid on olemas.

Ministeeriumi pressiteade on üks võimalus riigi ja kodaniku omavaheliseks suhtlemiseks. Kui kodanik teatest aru ei saa ehk riigi saadetak sõnum jääb inimesele segaseks, jäävad segaseks ka riigi tegemised. See omakorda aga suurendab veelgi informatsiooni ebaühtlast jaotumist riigi ja kodaniku vahel. Ja kui pressiteate esmane ülesanne on teabe levitamine, selles kasutatud keeruline keel aga pärsib info mõistmist, ei täida pressiteade oma ülesannet. Pressiteadete selguse katsetamise jaoks ei ole tarvis korraldada suurt uuringut, teksti selgust saab hõlpsasti katsetada ka paari lugeja peal ning seda tasub aeg-ajalt teha.

Kui lauseehitust ja lühemate lausete koostamist on võimalik omandada keelekursustel, siis erialastele terminitele heade vastete leidmisel peaksid ametnikud ehk rohkem keelehooldajate poole pöörduma ja nendega koostööd tegema. Nii on võimalik kasutusele võtta omakeelsed terminid, mis ühelt poolt hoiab eesti keelt ja samas arendab seda.

Kindlasti oleks huvitav uurida ka mõne teise valdkonna pressiteateid (nt erasektor) ja võrrelda neid ministeeriumite pressiteadetega. Kas kõigile pressiteadetele on

iseloomulikud samad keelelised tarindid, mis raskendavad teksti mõistmist? Või on raske aru saada vaid avaliku sektori teadetest? Samuti tasub uurida tarbijalepingute arusaadavust (nt panga laenuleping), kus inimene võtab endale reaalse kohustuse. Kas inimene saab aru, millele ta alla kirjutab ja mis kohustused sellega kaasnevad? Kõik need küsimused jäävad vastamiseks järgmistele uurijatele.

Summary

The present Master's thesis is concerned with the language used in the press releases issued by ministries based on the plain language principles. The aim and research question of the study is to determine the linguistic constructions most commonly inhibiting understanding. Both the theoretical and analytical part of the study deal with the vocabulary, sentence and textual structure of the press releases insofar as they may hinder the readers' understanding of the text.

In transmitting information, a text employing the plain language principles focuses on the reader. The information is provided clearly only in case the intended readers find and understand the relevant information in the text and act accordingly using the time and effort inasmuch they feel necessary (Redish 2014).

The aim of a ministry's press release is to inform the public. It may be considered as one of the means for exercising public authority leading to government transparency. In case the information sent by a public institution remains unclear to the citizens, also the activities of the institution shall remain unclear and remote. The press releases of public sector institutions must be understood by all people, not merely by a small circle of specialists. In case the primary recipient of the press release is a journalist, he is waiting for material that could at best be also published without further editing (Kase 2011).

In the theoretical part of the thesis, I shall first introduce the press release as a part of public information and then give an overview of its discourse and genre. The journalists' expectations related to press releases have been studied in the Master's theses by Karin Kase and Ene Veiksaar-Kutti, however, to my knowledge, the language of press releases has not yet been analysed.

The theoretical part then continues with the explication of the nature and principles of plain language, with an account of the practices and experiences of other countries. Also the possibilities of using plain language principles in legal texts are discussed as the

complicated wording and sentence constructions often stem from legal acts and the language used by solicitors.

The empirical part of the thesis studies the press releases issued between November 11-30, 2013. During the given period, altogether 141 press releases meant for the general public were issued, out of which 100 were analysed for their inconsistencies with the plain language principles. The thesis also includes a second empirical part with people answering a questionnaire about their preference of language use in press releases. There were altogether 120 respondents.

The press releases studied included numerous grammar and typographical mistakes. Typos may be merely an indicator of hurried composition and, in my opinion, the given mistakes in the selected press releases did not inhibit understanding as much as inadequate sentence structure or the abstract message. The press releases mainly included faulty syntactic structure and sentences with an abstract message. In most cases, the meaning and structure of the sentence could have been improved by changes in the word order, lexical substitution or omission. In case of an abstract message, the general idea of the sentence may have been understandable, however, there was a lack of concreteness constituting an essential part of linguistic clarity.

Based on the findings of earlier studies, about 30% of press releases will become news with no major changes made to their wording. Mostly the press releases of public sector institutions reach the media (see Kase 2011). Thus, a large number of press releases reach the readers as a piece of news with no changes to their form and the given texts have considerable influence on our media and use of language. As the person compiling the press release writes the notice directly to the (end) reader, his responsibility is hence considerably greater – the text must be understood by a regular reader thus excluding professional jargon. Also all the 120 respondents to the questionnaire stated that press releases must be understood by an average reader.

According to the survey results, 85% of readers preferred clearer wording and sentence structure. Respondents were less disturbed by individual loan words in case the sentence had a generally clear structure. Readers were more disturbed by long sentences with a

set of complex trains of thought. A majority of respondents (69) admitted having stopped reading a press release due to its ambiguity. In other words, the information given in the press release may not reach the reader due to its complexity or vagueness. The respondents included people with various educational background with people with higher education preferring plain language variants slightly more than respondents with lower education. People dealing with press releases on daily basis preferred the plain language variants more by almost 10% compared to respondents who had no daily contact with press releases. It may thus be concluded that there is readiness for compiling press releases based on plain language principles.

If issues related to sentence structure may be improved with specific language courses, the problem of finding plain language equivalents to specific terminology may be solved by the cooperation between public officials and language maintenance specialists. In this way, terms based on native words could be employed thus both maintaining and developing the Estonian language.

Kirjandus

Askehave, Inger 1999. Communicative Purpose as Genre Determinant. – Hermes, No 23; http://download2.hermes.asb.dk/archive/FreeH/H23_02.pdf.

Cutts, Martin 2004. Oxford Guide to Plain English. Teine trükk. New York: Oxford University Press.

Document... = Document quality control in public administrations and international organisations 2013. Studies on translation and multilingualism, nr 2. Luxembourg: Publications Office of the European Union; bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=HC0113339. Vaadatud 10.04.2014.

DuBay, William H. 2004. Your Stake in Plain Language; <http://www.impact-information.com/Resources/YourStakeinPlainLanguage.pdf>. Vaadatud 10.05.2014.

Fairclough, Norman 2003. Analysing discourse: textual analysis for social research. London, New York: Routledge.

Fisher-Martins, Sandra 2012. Portugali teest selge keeleni. – Selged mõtted, selge keel. Artiklite kogumik. Koost. ja toim. Katrin Hallik, Katre Kasemets. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 60–62.

Guidelines... = Guidelines for better press releases 2013. Euroopa Komisjon; http://www.cc.cec/translation/clear_writing/pdf/cwc_guidelines_press_releases_en.pdf. Vaadatud 07.04.2014

Halliday, Michael A. K. 2004. An Introduction to Functional Grammar. London: Hodder Arnold.

Hallik, Katrin 2011. Selge keele liikumisest maailmas. – Õiguskeel, nr 3; <http://www.just.ee/54517>. Vaadatud 31.03.2014

Hennoste, Tiit 2000. Meediaõpetus. Materjalide mapp gümnaasiumile. Tartu: Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.

Kankaanpää, Salli 2006. Hallinnon lehdistötiedotteiden kieli. Doktoritöö. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kase, Karin 2011. Eesti veebitoimetajate ajakirjanduslikud praktikad. Magistritöö; https://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/18162/kase_karin.pdf?sequence=2. Vaadatud 12.04.2014

Kasik, Reet 2007. Sissejuhatus tekstiõpetusse. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Kasik, Reet 2008. Uudistekstide struktuur ja keelekasutus. – Tekstid ja taustad V. Meediatekstide keelekasutus ja selle sotsiokultuurilised taustad. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 44–64

Kirjuta... = Kirjuta selgelt 2011. Euroopa Komisjoni infovoldik. Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus.

Kustavus, Maie 2009. Seaduseelnõud Riigikogu kantselei keeleteimetaja töölaual. – Õiguskeel, nr 1; <http://www.just.ee/40562>. Vaadatud 20.05.2014.

Lassen, Inger 2006. Is the press release a genre? A study of form and content. – Discourse Studies, vol 8, pp. 503–530

Lauristin, Marju, Peeter Vihalemm 1980. Massikommunikatsiooniteooria. Tartu: Tartu Riikliku Ülikooli Kirjastus.

McQuail, Denis 2000. McQuaili massikommunikatsiooniteooria. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Mereste, Uno 1996. Pilk seadusloomele sotsiolingvistika vaatevinklist. – Akadeemia, nr 1; <http://digar.nlib.ee/digar/show/?id=101917>. Vaadatud 17.04.2014.

Nicolay, Karine 2012. Algatustest Belgias. – Selged mõtted, selge keel. Artiklite kogumik. Koost. ja toim. Katrin Hallik, Katre Kasemets. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 53–56.

Past, Aune 2005. Juhtimine ja suhtekorraldus. Tallinn: Pegasus.

Piehl, Aino 2012. Ametikeelehoole Soomes. – Selged mõtted, selge keel. Artiklite kogumik. Koost. ja toim. Katrin Hallik, Katre Kasemets. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 20–47.

PLAIN... = Plain Language Associationi koduleht; <http://www.plainlanguage.network.org/stephens/intro.html>. Vaadatud 08.04.2014.

Plain Comm... = Plain Language Commissioni koduleht; <http://www.clearest.co.uk/>. Vaadatud 08.04.2014.

Redish, Janice (Ginny) 2014. Planning and evaluating to communicate successfully. Artikkel. Käsikiri Eesti Keele Instituudis.

Saluäär, Hille 2005. Udutamine. – Keel ja õigus. Koost. Aime Vettik, Erki Silvet. Tallinn: Juura, 194–200.

Sarangi, Srikant, Celia Roberts 1999. Talk, work and institutional order: discourse in medical, mediation and management settings. Berlin, New York: Mouton de Gruyter; http://books.google.ee/books?id=e_tFXRJXPxgC&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false. Vaadatud 02.05.2014

Schrivver, Karen 2012. USA selge keele tõus ja langus. Lühülevaade aastatest 1950–2012. – Selged mõtted, selge keel. Artiklite kogumik. Koost. ja toim. Katrin Hallik, Katre Kasemets. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 63–76.

Schrivver, Karen A. 2014. On developing plain language principles and guidelines. Artikkel. Käsikiri Eesti Keele Instituudis.

Silk, Leeni 2009. Eelnõude keeletoimetamise probleeme Põllumajandusministeeriumis. – Õiguskeel, nr 1; <http://www.just.ee/40560>. Vaadatud 20.05.2014.

Spataro, Valentino 2012. Sõnumeid Milanost. – Selged mõtted, selge keel. Artiklite kogumik. Koost. ja toim. Katrin Hallik, Katre Kasemets. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 57–59.

Swales, John 1990. Genre analysis: english in academic and research settings. Cambridge: Cambridge University Press.

Šoti... = Plain language and legislation 2006. Office of the Scottish Parliamentary Counsel; <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/93488/0022476.pdf>. Vaadatud 09.04.2014

Trudeau, Christopher R. 2012. The Public Speaks: An Empirical Study of Legal Communication. – The Scribes Journal of Legal Writing, vol 14. Toim. Bryan A. Garner. Lansing: Thomas Cooley Law School, 121–152

Valitsus... = Valitsuskommunikatsiooni käsiraamat 2011. Riigikantselei; http://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/uudised/valitsuskommunikatsioon/Valitsuskommunikatsiooni%20k%C3%A4siraamat_02.08.2011.pdf. Vaadatud 25.04.2014.

Veiksaar-Kutti, Ene 2006. Suhtekorralduse mõju uudistetoimetuse töös. Magistritöö; http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/15610/Magtoo_Veiksaar-Kutti.pdf?sequence=1. Vaadatud 10.04.2014.

Keskkonnaministeeriumi koduleht, pressiteated; <http://envir.ee/1202996>.

Sotsiaalministeeriumi koduleht, pressiteated;

<http://www.sm.ee/aktuaalne/uudised/browse/6.html>.

Vabariigi Valitsuse koduleht, pressiteated; <http://valitsus.ee/et/uudised/pressiteated>.

Normatiivmaterjal

Avaliku teabe seadus (AvTS). 15.11.2000 – RT I 2000, 92, 597

Keeleseadus. 23.02.2011 – RT I, 18.03.2011, 1

Hallintolaki. 6.6.2003/434; <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>.

Lisad

Lisa 1. Ministeeriumite pressiteadete loetelu (11.–30.11.2013)

Jrk nr	Kuupäev	Pealkiri	Saatja
1.	30.11	„Välisminister Urmas Paet nimetati valge lindi saadikuks“	välisministeerium (VM)
2.	30.11	„Eesti mõistab hukka vägivalda kasutamise Kiievis meeleavaldajate vastu“	VM
3.	30.11	„Kümne kuuga täitus riigieelarvest 85 protsenti aastaks plaanitust“	rahandusministeerium (RM)
4.	29.11	„Huvitava Kooli nõukojast saab hariduse kriitiline sõber“	haridus- ja teadusministeerium (HTM)
5.	29.11	„Ansip idapartnerluse tippkohtumisel: „Avatus ja tihe koostöö on kasulik kogu Euroopale – see teeb meid tugevamaks.““	Valitsuse kommunikatsioonibüroo (PEAM)
6.	29.11	„Valka rajatakse riigigümnaasium“	HTM
7.	29.11	„Eesti juhib järgmisel aastal nii Balti riikide ja Põhjamaade kui Lääneremaade nõukogu koostööd“	VM
8.	29.11	„Järgmisel teisipäeval avalikustatakse üle maailma PISA 2012 uuringu tulemused“	HTM
9.	29.11	„Rahandusminister kohtus“	RM

		ettevõtjate esindajatega“	
10.	29.11	„Seeder: põllumajanduse ja maaelu rahastamisel tuleb vaadata suurt pilti“	põllumajandusministeerium (PM)
11.	29.11	„Kalastuskaartide taotlemine harrastuspüügiks algab esmaspäeval“	keskkonnaministeerium (KEM)
12.	28.11	„Välisminister Urmas Paet ELi Idapartnerluse kohtumisel Vilniuses: assotsiatsioonilepingud on kasulikud nii partnerriikidele kui ka Euroopa Liidule“	VM
13.	28.11	„Sotsiaalministeerium kuulutab välja projektikonkursi“	sotsiaalministeerium (SOM)
14.	28.11	„Järelevalve käigus avastati Mereakadeemias hulgaliselt eelarve- ja finantsdistsipliini rikkumisi“	HTM
15.	28.11	„Peaminister Ansip osaleb Vilniuses Euroopa Liidu idapartnerluse tippkohtumisel“	PEAM
16.	28.11	„Välisminister Urmas Paet võtab üle Eesti eesistujarolli Balti Ministrite Nõukogus“	VM
17.	28.11	„Ühe õppekoha tegevuskulu piirmäär on järgmisel aastal 83 eurot“	HTM
18.	28.11	„Miinimumpalk tõuseb 320 eurolt 355 eurole kuus“	SOM

19.	28.11	„Järgmisel aastal tõuseb kõigi päästjate palk“	siseministeerium (SIM)
20.	28.11	„MKM ootab arvamusi avaandmete rohelise raamatu esialgse versiooni kohta“	majandus- ja kommunikatsiooniministeerium (MKM)
21.	28.11	„ASi Metrosert aktsiakapital suureneb 1,8 miljoni euro võrra“	MKM
22.	28.11	„Uus ühinemismenetlus võimaldab äriühingu kiiremat lõpetamist“	Justiitsministeerium (JM)
23.	28.11	„Selgusid parimad kriminoloogiaalased üliõpilastööd“	JM
24.	27.11	„Tokios asutati Jaapani - Eesti parlamendirühm“	VM
25.	27.11	„TTÜ Biorobootika keskuse allveekilpkonna esitletakse Londonis Robot Safari näitusel“	VM
26.	27.11	„Eelnõu keelustab e-sigareti alaealistele“	SOM
27.	27.11	„Euroopa ühisalgatustega liitumine avardab teadusmaailma“	KEM
28.	27.11	„Eesti loodab võõrustada NATO küberkaitseõppust ka tulevikus“	kaitseministeerium (KAM)
29.	27.11	„Tervise edendamiseks saab taotleda 870 000 eurot“	SOM

30.	27.11	„Eesti korraldab järgmise aasta ühte olulisimat internetivabaduse konverentsi“	VM
31.	27.11	„Ministeerium lükkab ümber tänases Eesti Päevalehes ilmunud valeinfo põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muudatuste kohta“	HTM
32.	27.11	„Volinik tunnustas Eestit uute toetuste rakendamiskava kiire ettevalmistamise eest“	SIM
33.	27.11	„Kodanikupäeva aumärgi pälvisid 14 silmapaistvat inimest“	SIM
34.	27.11	„Rahandusministeerium esitas avalikule kommenteerimisele uuendatud sõiduautode maksustamist puudutavad eelnõud“	RM
35.	27.11	„Seeder: peretalud on elujõulised vaid ühistegevuse toel“	PM
36.	27.11	„Tallinna uue kohtuhoone rajamise koostöökokkulepe sai allkirjad“	JM
37.	27.11	„Täna tutvustatakse Tallinnas Läänemere-äärse kalanduse tulevikuvisiooni aastateks 2014–2020“	PM
38.	26.11	„Välisministeerium tunnustas	VM

		tänase kodanikupäeva puhul rahvadiplomaatia edendajaid“	
39.	26.11	„Kesk- ja Ida-Euroopa ning Hiina valitsusjuhid kinnitasid soovi tihendada koostööd“	PEAM
40.	26.11	„Sotsiaalministeerium eraldab erihoolekandeteenustele täiendavad 2,8 miljonit eurot“	SOM
41.	26.11	„Sotsiaalministeerium annab abivahenditeks täiendavalt 202 009 eurot“	SOM
42.	26.11	„Eesti, Läti, Leedu ja Poola tugevdavad kaitsekoostööd“	KAM
43.	26.11	„Välisminister tunnustas koostööpartnereid, välisministeeriumi teenistujaid ja aukonsuleid välisministeeriumi teenetemärgiga“	VM
44.	26.11	„33% tänavu sisse astunud tudengitest oleks kvalifitseerunud vajaduspõhisele õppetoetusele“	HTM
45.	26.11	„Värsked Eesti kodanikud võtsid vastu kodakondsustunnistused“	SIM
46.	26.11	„Lihasektoris käib usin kaubavahetus“	PM
47.	26.11	„Pevkur: põhiõiguste ja -vabaduste tagamine on eduka	JM

		riigi vältimatuks eelduseks“	
48.	26.11	„Palgakasv oli kiire enamikel tegevusaladel“	RM
49.	26.11	„Jürgen Ligi kohtus Euroopa Arengu- ja Rekonstruktsioonipanga presidendiga“	RM
50.	26.11	„Parts: Eesti ja Loode-Venemaa ettevõtjate koostöö võiks olla palju tihedam“	MKM
51.	25.11	„Peaminister Andrus Ansip kohtus Hiina peaministriga“	PEAM
52.	25.11	„Välisminister Urmas Paet: Birma on üks väheseid riike praeguses maailmas, kus toimuvad põhimõttelised positiivsed muutused“	VM
53.	25.11	„21. novembril avati Eesti esimene aukonsulaat Lätis“	VM
54.	25.11	„Välisminister Urmas Paet: naistevastane vägivald on rahvusvaheliste inimõiguste rikkumiste häbiväärseim osa“	VM
55.	25.11	„Reinsalu: süüdakem üle Eesti küünlad Vabadussõja sangarite mälestuseks“	KAM
56.	25.11	„Regionaalsed vaimse tervise keskused tõstavad lastepsühhiaatria teenuste taset ja kättesaadavust“	SOM

57.	25.11	„Täna on naistevastase vägivalla kaotamise päev“	SOM
58.	25.11	„Põllumajandusministeerium saatis miljardilise eelarvega uue maaelu arengukava kooskõlastusringile“	PM
59.	25.11	„Just Filmi videokonkursi võitis Tõlliste noorte film „Elu võimalikkusest maal““	PM
60.	25.11	„Tallinnas tuleb kõrgetasemeline kalanduskonverents“	PM
61.	25.11	„Varssavi läbirääkimistel jõuti üleilmsele kliimakokkuleppele lähemale“	KEM
62.	25.11	Keskkonnaministeeriumis arutati minkide farmide keelustamist	KEM
63.	24.11	„Peaminister Andrus Ansip osaleb Hiina ning Kesk- ja Ida-Euroopa valitsusjuhtide kohtumisel“	PEAM
64.	23.11	„Eesti jõuluturg Londonis suurem kui kunagi varem“	VM
65.	22.11	„Reinsalu kutsub mõtlema jalaväe lahingumasinatete eestikeelset nimetust“	KAM
66.	22.11	„Eesti valiti Põhjamaade tervisekogu kaaseesistujaks“	SOM
67.	22.11	„Pühapäeval heisatakse Eesti	PEAM

		lipud leinalipuna“	
68.	22.11	„Aaviksoo: maakoolide õpetajad peavad saama konkurentsivõimelist palka“	HTM
69.	22.11	„Välisministeerium kutsub huvilisi avatud uste päevale“	VM
70.	22.11	„Peaminister Andrus Ansip avaldas telefonivestluses kaastunnet Läti peaministrile“	PEAM
71.	22.11	„Kutse Eesti välisministri ja Myanmar/Birma infoühiskonna ministri pressikonverentsile“	VM
72.	22.11	„Välisminister Urmas Paet avaldas kaastunnet Läti välisministrile“	VM
73.	22.11	„Siseminister Ken-Marti Vaher avaldas kaastunnet Läti siseministrile“	SIM
74.	22.11	„Ligi: euroala ootab eelarvereepli kokkuleppe täitmist“	RM
75.	22.11	„Soome osatähtsus Eesti põllumajandustoodete ekspordis tõusuteel“	PM
76.	22.11	„Piimatoodete toodang kasvamas, piima kokkuostuhind rekordtasemel“	PM
77.	22.11	„Justiitsministeeriumi aasta projekti tiitli pälvis	JM

		korruptsioonivastane strateegia“	
78.	21.11	„Euroala rahandusministrid arutavad liikmesriikide eelarvekavasid“	RM
79.	21.11	„Üheksa kuuga laekus riigieelarvesse tulusid 77 protsenti aastaks plaanitust“	RM
80.	21.11	„Pensionifondide valitsemistasu piirmäärade kehtivusaeg pikeneb“	RM
81.	21.11	„Pevkur: lapse esindamine ja isaduse tuvastamine muutub lihtsamaks“	JM
82.	20.11	„Eesti verekeskused saavad oma doonoritelgid“	SOM
83.	20.11	„Reinsalu: rohkem kaitseinvesteeringuid võiks jääda Eestisse“	KAM
84.	20.11	„Vihulas toimub psühholoogilise kaitse kursus“	riigikantselei
85.	20.11	„Eesti arendab välja Euroopas ainulaadse metsaregistri“	KEM
86.	20.11	„Tagasihoidlik nõudlus hoiab tootjahindu paigal“	MKM
87.	20.11	„Tarbija õigused interneti- ja telefonikaubanduses tugevnevad“	JM
88.	20.11	„Põllumeestel seisab ees üleminekuaasta“	PM

89.	20.11	„Algas konkurss üheksa kohtunikukoha täitmiseks“	JM
90.	19.11	„Eesti küberprojekt sai Euroopa Liidu kaitseministrite heakskiidu“	KAM
91.	19.11	„Huvitava kooli nõukoja kõik 12 liiget on selgunud“	HTM
92.	19.11	„Oktoobris registreeriti 1212 sündi“	SIM
93.	19.11	„Majandus- ja kommunikatsiooniminister otsib uuringu täitjat“	MKM
94.	19.11	„OECD hinnangul kiireneb Eesti majanduskasv alates 2014. aastast“	RM
95.	19.11	„Kodanikujulguse aumärgi pälvisid sel aastal seitse julget meest“	JM
96.	19.11	„EKEI-l ilmub mahukas kriminalistikaekspertiise tutvustav õpik“	JM
97.	18.11	„Eesti osaleb ülemaailmsel kliimaläbirääkimistel“	KEM
98.	18.11	„Euroopa Liit valmistub idapartnerluse tippkohtumiseks“	VM
99.	18.11	„Taas saab esitada Ferdinand Johann Wiedemanni keeleauhinna kandidaate“	HTM
100.	18.11	„Eesti toetab jätkuvalt Gruusia“	VM

		euroatlantilist lõimumist“	
101.	18.11	„Välisminister Urmas Paet avaldas seoses lennuõnnetusega kaastunnet Venemaa välisministrile“	VM
102.	18.11	„Justiitsministeerium kutsub toetama erikoolist ja vanglast vabanenud noori“	JM
103.	16.11	„Välisminister Urmas Paet kohtumisel ÜRO peasekretäriaga: inimõiguste tagamine maailmas on kõikide riikide ühine vastustus“	VM
104.	16.11	„Keskkonnaminister kinnitas tegevuskavad kotkaste kaitseks“	KEM
105.	15.11	„Selgusid 2014. aasta kalapüügemahud Peipsi, Lämmi-ja Pihkva järvel“	KEM
106.	15.11	„Peaminister Andrus Ansip kohtus ÜRO peasekretäriaga“	PEAM
107.	15.11	„Aaviksoo: Tallinna Humanitaargümnaasium on eeskujuks kõikidele meie koolidele“	HTM
108.	15.11	„Huvitav kool ei tähenda vaid lusti ja mängu“	HTM
109.	15.11	„Kaitseminister auhindas parimate teadustööde autoreid“	KAM
110.	15.11	„Eesti riigieelarve sai Euroopa	RM

		Komisjonilt parima hinde“	
111.	15.11	„Koolinoorte maaelufilmide konkursile esitati üle poolesaja filmi“	PM
112.	14.11	„Aadu Birki 130. sünniaastapäeva puhul esitleti postmarki“	riigikantselei
113.	14.11	„Venemaa uuele peakonsulile Narvas anti üle eksekvaatur“	VM
114.	14.11	„Eesti avas oma esimese aukonsulaadi Nepalis“	VM
115.	14.11	„Eesti valiti ÜRO Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsiooni UNESCO täitevkoosseisusse“	VM
116.	14.11	„Huvitav Kool sai palju põnevaid ideid“	HTM
117.	14.11	„Kaheksal omavalitsusel puudub kohustuslik üldplaneering“	SIM
118.	14.11	„Eesti ja Leedu alustavad rahvastikuregistrite andmevahetust“	SIM
119.	14.11	„KSH: MAK 2014-2020 koostöös rahvusvaheliste keskkonnakaitse lepete ja siseriiklike eesmärkidega“	PM
120.	14.11	„Valitsus kiitis heaks infoühiskonna arengukava järgmiseks seitsmeks aastaks“	MKM

121.	14.11	„Liiklusseaduse muutmise eesmärk on ohutuse parandamine“	MKM
122.	14.11	„Mõõdukas hõive kasv kolmandas kvartalis jätkus“	RM
123.	14.11	„Kuritegude arv on kümne kuu lõikes nelja protsendi võrra vähenenud“	JM
124.	14.11	„Mahepõllumajanduse uuringutele tuleb uus rahastamisvõimalus“	PM
125.	14.11	„Jürgen Ligi osaleb ELi ja euroala rahandusministrite kohtumistel“	RM
126.	13.11	„Tööinspektsiooni uueks peadirektoriks saab Maret Maripuu“	SOM
127.	13.11	„Eesti aitab Valgevenes idufirmasid arendada“	VM
128.	13.11	„Kaitseministeeriumi küberstipendiumi sai TTÜ tudeng“	KAM
129.	13.11	„Eesti ja Iisraeli põllumajandusministrid arutasid piimandussektori koostööd“	PM
130.	12.11	„Peaminister Ansip: noorte töötuse vähenemine sõltub struktuursetest reformidest“	PEAM
131.	12.11	„Miinimumnõue parandaks“	VM

		hooldusravi kvaliteeti“	
132.	12.11	„Välisministeeriumi asekantsler Reinart: Informatsiooni vabal liikumisel ja e-teenustel on suur majanduslik potentsiaal“	VM
133.	12.11	„Tartu Ülikooli Kliinikumile rajatakse kolm uut ravikorpust“	SOM
134.	12.11	„Järgmisel aastal tõusevad taas politseinike palgad“	SIM
135.	11.11	„Sotsiaalministeerium: HIV ravi peab olema kvaliteetne ja patsientidele turvaline“	SOM
136.	11.11	„Peaminister Ansip osaleb kõrgetasemelisel noorte tööhõivele pühendatud kohtumisel“	PEAM
137.	11.11	„Välisminister Urmas Paet avaldas kaastunnet Filipiinide välisministrile“	VM
138.	11.11	„Valitsuse kodulehelt saab ülevaate kõigist Eesti valitsuste koosseisudest läbi aegade“	riigikantselei
139.	11.11	„Eesti annab Filipiinidele humanitaarabi ja saadab appi kaks päästemeeskonna eksperti“	VM
140.	11.11	„Eesti ekspordipartnerite oodatust nõrgem nõudlus pööras kolmandas kvartalis	MKM

		ekspordi langusesse“	
141.	11.11	„Lihthanke avaldamise kohustus tõstis riigihangete arvu“	RM

Lisa 2. Küsitluskava

I osa

- 1) Kas pressiteated on osa sinu igapäevatööst (kirjutad neid või loed)?
 - a) jah
 - b) ei
 - c) täpsusta
- 2) Oled sa kunagi mõne pressiteate ise koostanud või seda lugenud?
 - a) jah
 - b) ei
- 3) Kuidas sa reageerid, kui pressiteates on kasutatud võõrsõnu?
 - a) see avaldab mulle muljet
 - b) mind häirib see väga
 - c) mind häirib see pisut
 - d) mind ei häiri see, vahet pole
 - e) muu, täpsusta
- 4) Kui oluline on see, et tavaline lugeja saab pressiteatest aru?
 - a) väga oluline
 - b) oluline
 - c) mitte eriti oluline
 - d) ei ole oluline
- 5) Kas sa oled lugenud mõnda pressiteadet, mille mõttest sa aru ei saanud?
 - a) jah
 - b) ei
- 6) Kas sa oled jätnud mõne pressiteate lugemise pooleli, kuna see oli arusaamatu?
 - a) jah
 - b) ei
 - c) ei tule meelde
 - d) täpsusta
- 7) Kui sa ei saa pressiteates mõnest sõnast aru, kas sa otsid selle tähenduse internetist või sõnaraamatust üles?
 - a) alati otsin
 - b) tihti otsin
 - c) vahel otsin

- d) harva otsin
- e) mitte kunagi ei otsi

II osa

Igal järgmisel tekstilõigul on kaks varianti. Mõlemad variandid annavad edasi sama info, kuid on sõnastatud erinevalt. Vali see variant, mida sa eelistaksid pressiteates.

8. küsimus jäi tehnilistel põhjustel analüüsist välja

8a) „Eesti on metsariik ning on väga oluline, et meie metsandust puudutavad seadused oleksid kõigile selged ja üheselt mõistetavad. Seadused peavad tagama metsade säilimise vähemalt samaväärsena ka tulevastele põlvetele. Samas võiksid seadused võimalikult vähe piirata metsaomanikke oma metsas toimetamisel,“ ütles keskkonnaminister.

8b) "Eesti on metsariik ning on väga oluline, et meie metsandust puudutavad seadused oleksid kõigile selged ja üheselt mõistetavad ning tagaksid metsade säilimise vähemalt samaväärsena ka tulevastele põlvetele, samas võimalikult vähe piirates metsaomanikke oma metsas toimetamisel," ütles keskkonnaminister.

9a) Selle eesmärk on toetada eelkõige väiksemaid koole tugispetsialistide teenusega ...

9b) Selle eesmärk on toetada eelkõige väiksemaid koole tugispetsialistide teenuse tagamisel ...

10a) Välisminister Kask andis sel aastal välisministeeriumi teenetemärgi 25-le teenistujatele ning neljale aukonsulile, kes on andnud väärtusliku panuse Eesti ja asukohariigi suhete, sealhulgas majandus- ja kultuurisidemete tihendamisse ning abistanud Eesti kodanikke.

10b) Välisminister Kask andis sel aastal ministeeriumi teenetemärgi 25-le teenistujale ning neljale aukonsulile. Need inimesed on andnud väärtusliku panuse Eesti ja asukohariigi majandus- ja kultuurisidemete tihendamisse ning abistanud Eesti kodanikke.

11a) „Ühiskonnas peab olema konsensuslik nulltolerants alaealiste suitsetamise osas ...“

11b) „Ühiskond peab taunima alaealiste suitsetamist ...“

12a) „Valitsus ei toeta automaksu, kuid on olnud üksmeelne selles, et sõiduautode maksusoodustust tuleb piirata juhul, kui see ostetakse firma nimele, aga seda kasutatakse ka erasõitudeks. See otsus on olnud seotud ka riigieelarve paratamatusega ning keeluga halvendada riigikogus tema tasakaalu. Eelarve koostamise käigus on sellel muudatusel olnud otsene seos teede rahastamises tekkinud lüngaga,“ ütles rahandusminister.

12b) „Valitsus ei toeta automaksu, kuid on olnud üksmeelne selles, et sõiduautode maksusoodustust tuleb piirata juhul, kui auto ostetakse firma nimele, aga seda kasutatakse ka erasõitudeks. Selline seisukoht on olnud seotud ka riigieelarvega ning keeluga riigikogus eelarve tasakaalu halvendada. Eelarve koostamisel on maksumuudatus olnud otseselt seotud teede rahastamises tekkinud lüngaga,“ ütles rahandusminister.

13a) Resolutsiooniga seadis nõukogu eesmärgiks, et rahvusvaheline üldsus peab konfliktide lahendamisel pidevalt silmas pidama inimese sugu.

13b) Resolutsiooniga seadis nõukogu eesmärgiks, et rahvusvaheline üldsus peab konfliktide lahendamisel võtma süstemaatiliselt arvesse sooaspekti.

14a) Minister Lepa sõnul on konverents positiivseks väljakutseks nii avalikule sektorile, vabaühendustele kui ka ettevõtete esindajatele, sest käitlust leidvad teemad puudutavad kõiki eluvaldkondi.

14b) Minister Lepa sõnul on konverents hea proovikivi nii avalikule sektorile, vabaühendustele kui ka ettevõtetele, sest käsitletavat teemad puudutavad kõiki eluvaldkondi.

15a) Samuti koolituste läbiviimiseks teadlikkuse tõstmiseks tervisliku elukeskkonna loomisest ja igas poliitikas tervisemõjudega arvestamiseks.

15b) Samuti koolituste läbiviimiseks, mis suurendavad inimeste teadlikkust tervislikust elukeskkonnast, ja aitavad igas valdkonnas arvestada mõjuga tervisele.

16a) Aktsiakapitali suurendamine on vajalik riigi uute täppismõõtevahendite ehk mõõteetalonide ostmiseks ja arendamiseks.

16b) Aktsiakapitali suurendamine on vajalik uute riigi täppismõõtevahendite ehk mõõteetalonide ostmiseks ja arendamiseks.